

Hajdúsági Tükör

14. évfolyam I. szám

2021. március 15.

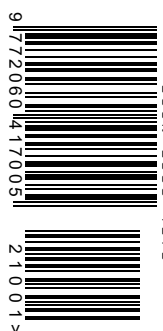
Kulturális és közéleti magazin

600 Ft

A tartalomból:

A szabadság katonái	3	Közelebb a csillagokhoz	13
Interjú Kiss Attilával	5	A csupa szív költőnő	14
A sör kora	6	Ki és mi segítette Hitler hatalomra jutását?	17

Petőfi Sándor
FÖLTÁMADOTT A TENGER...

Föltámadott a tenger,
A népek tengere;
Ijesztve eget-földet,
Szilaj hullámokat vet
Rémítő ereje.

Látjátok ezt a táncot?
Halljátok e zenét?
Akik még nem tudtátok,
Most megtanulhatjátok,
Hogyan mulat a nép.

Reng és üvölt a tenger,
Hánykódnak a hajók,
Súlyednek a pokolra,
Az árboc és vitorla
Megtörve, tépve lóg.

Tombold ki, te özönvíz,
Tombold ki magadat,
Mutasd mélységes medred,
S dobáld a fellegekre
Bőszült tajtékokat;

Jegyezd vele az égre
Örök tanúságúl:
Habár fölül a gálya,
S alúl a víznek árja,
Azért a víz az úr!

Pest, 1848. március 27-30.

Varjasi Imre

A szabadság katonái

„Hajdúk! Testvérek! Ti a szabadság gyermekei vagytok. Apáitokat a magyarok istene hívta elő a népek ezreiből és a megdöntött zsarnokságból vérrel szabadoknak keresztelé. Apáitok érdemesek valának a hajdú névre, mert győzedelmesen vívták a nemzet szabadságharcait a fondor Ausztria ellen és szárnyát szegték a nemzetek vérén élősködő madárnak.” ezeket a lelkesítő gondolatokat Táncsics Mihály lapjában, a Munkások Újsága hasábjain olvashatták a Pest-Budai olvasók 1848. szeptember 24-én.

A hon védelméért

Bizony szükség is volt a lelkesítésre, különösen a Hajdúság városaiban. Az 1848-as márciusi forradalom idején illetve az azt követő törvénykezést figyelve, országosan a rendi jogok eltörlésével a hajdúszabadság, a hajdú kiváltságok megnyirbálásával szemben értetlenül és kétkedve állt a Hajdúság közössége. Tudunk arról, hogy több alkalommal is konfliktusba került a kormánnyal a Hajdúkerület vezetése. Például az újoncállításnál, a nemzetőrség létrehozásánál nem nagyon gyarapodott annak létszáma. Szemere Bertalan belügyminiszter ezért 1848 nyarán leiratában ígéretet tett arra, hogy a Hajdúkerület jogai a polgári átalakítás során nem sérülnek. A helyzet megváltozásához, a forradalom melletti kiálláshoz a helyi közösségek szabadság szeretete, hazájuk iránti elkötelezettsége mellett, Sillye Gábor országgyűlési képviselőnek, Kossuth 1848 őszén kinevezett kormánybiztosának közreműködésére is szükséges volt. Az igazi fordulatot 1848. szeptember 13-a jelentette, amikor Batthyány Lajos miniszterelnök rendeletet adott ki az újabb toborzás megkezdéséről. Ez a Hajdúkerület esetében 1017 újoncot jelentett. A hajdúk ekkor félretették sérelmeiket és megértették, hogy már nemcsak a forradalom ügye forog kockán, hanem a nemzet függetlensége, és a hon védelme. A Hajdúkerület közössége, a reformnemességgel azonos módon kiállt az áprilisi törvényalkotás mellett, ami azt is jelentette, hogy támogatták a fegyveres küzdelmet, amelyet Magyarország, Kossuth Lajos vezetésével a szeptember 16-án létrejött Országos Honvédelmi Bizottmánnyal folytatott. A Hajdúság városai immár aktívan csatlakoztak a fegyveres szabadságharchoz és a megszabott létszám felett teljesítették az újoncállításban.

De tekintsük át sorjában a történéseket! Sillye Gábornak a hadügyminiszter nevében eljáró Szemere Bertalan előírta, hogy a katonai csapat „hajdani vitéz vezérének emlékére a Bocskai nevet vegye fel”. Úgy rendelkezett, hogy a toborzott egység álljon gyalogságból és lovasságból, s megbízta Sillyét, hogy a fegyverigényeket mérje fel, a lovakat vásárolja meg, s engedélyezte azt is, hogy a tiszt kinevezéseknél a felterjesztést tegye meg, a megerősítést azonban a minisztérium számára tartotta fenn. A csapatotapidíjjal, kenyérral és fegyverrel az állam fogja ellátni – állt Szemere levelében. Megkezdődhetett tehát a Bocskai - csapat toborzása.

Beállottak katonának

Sillye Gábor megbízása után két nappal 1848. szeptember 14-én, már konkrét tervezetet tett le Kossuth asztalára. E szerint azt javasolta, hogy a Bocskai-csapatot 1200 gyalogosból és hatvan lovasból szervezzék meg. A felszerelésre kért 1000 darab szuronyos puskát töltenytáskával, a lovasság részére ötszáz kardot és ugyanannyi pisztolyt, illetve nyeregszerszámokat. Sillye előterjesztése, amelyet jóvá is hagyott a hadügyminisztérium egy teljes létszámú reguláris alakulat alapjait is megteremtette. Az már az első pillanatban jól látható volt, hogy kizárólag hajdúsági toborzással nem lehet megoldani a csapatok létszámának feltöltését. Ezért például a bihari Szalontán, Kismarján, Derecskén, Kabán, a szabolcsi Polgáron és a többi kis hajdúvárosban is toboroztak újoncokat a huszárezredbe és a két gyalogzászlóaljba. A siker érdekében Sillye Gábor kormánybiztos 1849. január 3-án

„Fegyverre hajdúvitézek” címmel majd január 6-án „Hazafiúi szózat” címmel 10 ezer példányban nyomtatott röpiratot adott közre. Ebben a hajdúk identitására, hazaszeretetére és Habsburg ellenességére is apellálva a következőket írta: „A hajdú vitézség mindig megreszkettette még a német seregeket, hadd reszkettesse meg a most beütött csorda ellenséggel szemben azon hitszegő uralkodó házat is, melly az önök apjait is minden kiváltság leveleik daczára jobbagyi helyzetbe alacsonyította. Emlékezzünk azon „sok istentelenségekre és gonoszságokra, mellyeket a habsburgi házból volt királyok a magyar nemzetel elkövettek, számoljunk vele, győzedelmes fegyvereinkkel, s hadd ismerjenek bennünk a hűtlen rablók azon igazságos isten büntető ostorára, aki a bünt büntetlenül nem hagyja, s meglátogatja az atyáknak álnokságait a fiaknak fiaiban harmad és negyedikziglen”.

E gyújtó hangú röpirat mellett természetesen

ismerünk más például irodalomtörténeti értékű alkotást is, amely a Hajdúkerület verbuválását segítette. Az egyik ilyen az 1849-ben Nagyszalontán jegyzősködő, Arany János által írt vers. „A beállottam a Bocskai csapatba” kezdetű mű Arany nagyszalontai élményeit fogalmazta meg. Konkrétan az 53. Bocskai gyalogzászlóalj toborzóival találkozott a nagyszalontai jegyző. A négy versszakba Arany a Bocskai-csapatba való belépést népszerűsítette és érzelmileg hitelesen fogta meg a toborzás indítékát, a hajdúk elkötelezettségét a magyarság ügye mellett.

De hogyan és történt a 17. huszárezred és az 52. és 53. gyalogzászlóalj toborzása?

A Debrecen felől érkező toborzók 1849. január 12 és 15 között Derecskén verbuváltak, ahol a „Bocskai-csapatba” 28 újonc állt be. A helyi cigányoknak húsz forintot fizettek, s naponként átlag tíz-tizenegyet icce bort (7 – 8 deciliter. A szerző.) vettek a toborzók. Január 16-án már Berettyóújfaluban folyt a toborzás, ami négy napig tartott. Ott hét fő adott parolát, majd január 21-én és 22-én Mezősason szólt a verbunk, amelynek eredményeként hat újonc állt be a gyalogosok közé. A toborzók 1849. január 27-én érkeztek Szalontára, ahol Pettkó főhadnagy azonnal 170 icce, azaz 1360 liter bort vásároltatott a toborzáshoz. A cigányzenekart itt is megfogadták, s húzatták velük a nótákat.

Először január 29-én tizenhárman léptek be a seregbe, másnap hatan csaptak fel katonának, míg 31-én kilencen. Február elsején hárman léptek be, míg másodikán tízen, harmadikán pedig heten. A verbuválás február ötödikén délelőtt 11-kor szakadt félbe Szalontán, mert Sillye Gábor utasítására az újonccal azonnal Hajdúböszörménybe kellett indulni. „Muzsika szól, verbu-

Toborzás

Rózsa Sándor a szabadságharc vezetője

válnak / Csapj fel öcsém katonának – választotta mottóul Arany János az „Egy életünk, egy halálunk” című másik toborzóverséhez a közhangulatot jól kifejező verbunkos részletet. Nagyszalontai élményei inspirálták ezt a versét is, hisz a hajdúvárosban hat szalontai cigányzenész húzta a talpalávalót, a verbunkost, nyolc napon keresztül, naponta nyolc váltóforint fizetségért. A toborzóitztek folyamatosan jelentették hány újoncot sikerült felszerelniük. Azonban hiába verbuváltak a Hajdúságon kívül Biharban is, a toborzást kénytelenek voltak kiterjeszteni más megyékre is, mert az nem járt kellő eredménnyel. A Hajdúkerületben a 17. huszárezred vonatkozásában szokatlan toborzással találkozunk. 1848 októberében a kerület börtönében raboskodó 24 fogoly kérelemmel fordult Kossuthoz, hogy négy év katonaságot vállalnának, amennyiben szabadon engedik őket.

Közülük huszonketten kegyelmet kaptak és beléphettek a 17. huszárezred kötelékébe. Ezzel a gyakorlattal később országosan is találkozhattunk, a Honvédelmi Bizottmány 1849. február 3-i rendelete pedig végleg lehetővé tette, hogy „azok a polgári fegyencek, akik katonai szolgálatra önként jelentkeznek, hacsak nem veszélyes bűnözők, szabadon bocsátandók.” – fogalmazott a bizottmány. Rózsa Sándort például amnesztiában részesítette a Honvédelmi Bizottmány és 150 felfegyverezett lovassal szabadságharcot alakíthatott.

„Gyönyörűséges, erődús hajdúk...”

Összességében megállapíthatjuk, ha nehézségek árán is, de a Hajdúkerület a haza szolgálatába állította a Bocskai-csapatot, a 17. huszárezredet, az 52. és az 53. gyalogzászlóalj. 1848. december 16-tól 1849. május 6-ig összesen 951 katonát szereltek fel. A tavaszi hadjárat kezdetére pedig készen álltak a csapat alakulatai. De miből is állt a katonák felszerelése? A Bocskai huszárok világoskék attilát, mentét, lovaglő nadrágot fehér zsinórral, és csákót, sűrű köpenyt, kalapot viseltek. Oldalukon tarsoly, kard lógott, s felszerelésük volt még két pisztoly, s egy karabély is. A gyalogság esetében a fegyverzet szuronyos puskára és pantallós nadrágra módosult illetve barna

zubbony és kék nadrágot viseltek. Ehhez kapcsolódóan érdemes a korabeli sajtóban megjelent leírásokat segítségül hívnunk, hiszen több cikk is foglalkozott a hajdúsági katonák viseletével, megjelenésével. A hölgyek például rajongásig imádták a fess huszárukat. Az Alföldi Hírlap 1848. július 19-i számában ezt írta a hajdú vitézekről: „Gyönyörűséges ezeket az erődús természetes embereket nézdelni, és ha Magyarország minden vidékét ilyen népfaj lakná, már akkor fél Európával farkasszemet nézhetne miniszteriumunk.”

A Pesti Divatlap 1848. novemberi számában, pedig ez jelent meg: „A Bocskay-huszárok közül néhány válogatott legény fordult meg nálunk. Hősies szál természetük, deli férfiaságuk, s jó ízléssel választott egyenruhájuk mindenki figyelmét magára vonta.” A sorból természetesen nem maradhatott ki az egyik legjelentősebb orgánus sem. Kossuth Pesti Hírlapjában 1848. november 15-én a következőképpen említik a „vaskarú hajdúkat”: „Örül bennünk a lélek, midőn látjuk e romlatlan ősz magyar fajt magasra nyúlt deli, nagy vaskos természetével, acél karjaival és elszánt lelkesedésével, melynek emelésére mondhatatlanul sokat tesz az, hogy e nemzet harcának igazságosságáról annyira meg vannak győződve. Ha a huszárt mentéjének lobogó ujjáról négykarúnak hiszi az ellenség, akkor, e fürtös gubájú zászás hajdúkat bizonyosan óriásoknak fogja tartani.”

Hűséggel a hazáért

Persze az „erődús” megjelenés mellett többet is tudtak a Hajdúságból érkező katonák. Kiváló, harcedzett, megbízható alakulatokkal vonultak a császáriak ellen. A kezdetben vonakodó hajdúk akkor, amikor a katonai helyzet úgy kívánta, a haza hívószavára azonnal hadrendbe álltak és kitartással, hősies helytállással a szabadságharc ügyét az utolsó pillanatig szolgálták, azért életüket áldozták. A tavaszi hadjárat során 1849. április 11-én a Bocskai-huszárok Aulich 2. hadtestének kötelékében különösen vezetes támadást hajtottak végre. A rákos-erdőnél Windischgratz táborára támadtak, s egészen a kőbányai erdőig tolták vissza az osztrákokat, ezzel azt a látszatot kel tették mintha maga a főszereg támadt volna meg őket, s lekötötték az osztrák főszereget. Ez a hadicsel lehetővé tette, hogy Klapka György csapataival Nagysalló irányába vonulhatott, ahol a magyar főszereg a tavaszi hadjárat jelentős győzelmét aratta. Illetve volt egy másik hozadéka is a huszárok győzelmének. Windischgratz tábornagyot azonnali hatállyal eltávolították fővezéri posztjáról. 1849. május 21-én Buda bevételével a honvédsereg jelentős veszteséget okozott az ellenségnek, akik négy elsőrangú zászlóaljat veszítettek, számtalan löveg és több ezer gyalogsági fegyver jutott a magyar sereg kezére. A sikerben osztoztak a Böszörményben, Nánáson, Szoboszlón toborzott katonák is, akik az elsők között léptek a vár falaira, s vívták véres harcukat. Aulich 2. hadtestében ott volt a Bocskai-csapat majd ötszáz legénnyel, Kovács százados vezetésével. S a 12. hadosztályban Asbóth Lajos ezredes egyik büszkesége, a 17. Bocskai huszárezred 281 lovasa is kivette a győzelemből a részét Török József százados vezetésével. A Komárom várában harcoló 17. huszárezred 3. osztályának, illetve az 52. és 53. gyalogzászlóalj katonáiról pontosan tudjuk, hogy az összes nagy várt erő csatában részt vettek Kaszap János alezredes vezetésével. Ők a szabadságharc legtovább küzdő katonái közé tartoztak. A vár 1849. október 5-én került osztrák kézre. A huszárezred, s a gyalogzászlóalj katonái ott voltak szinte minden fontos ütközetben és hűséggel szolgálták hazájukat, élető nemzetüket, a magyarság nagy ügyét, a független szabad Magyarországot megteremtését. A Bocskai-csapat dicsőségét és áldozatvállalását az utókor emlékezte mellett a Hajdúkerület egykori székhelyén, Hajdúböszörmény egyik közterén szobor is őrzi.

(Ajánlott olvasmányok: A Bocskai 17. huszárezred emlékezte HB. é. n. illetve Nyakas Miklós Sillye Gábor kormánybiztos tevékenysége és a hajdúvárosok önvédelmi harca 1848-ban és 1849-ben Hb. 1999.)

Kaszap János osztrák parancsnok

Török József századparancsnok

Varga Gyula

Interjú Kiss Attilával

Régen beszélgettünk már a városról, Polgármester Úr! Hogyan vészeltük át az elmúlt évet, amely a vívról és az anyagi megszorításokról szólt?

Köszöntöm a kedves olvasót, s hadd kezdjem azzal: örülök, hogy a Hajdúsági Tükör újra megjelenik. Tömegek ugyan nem olvassák, nekünk mégis fontos.

Mint a világon mindenhol, úgy városunk számára is nehéz volt az elmúlt év. Igyekeztünk a járványhelyzet okozta károkat enyhíteni, miközben működtetni kellett a várost, a közszolgáltatásokat, az intézményeket. Köszönöm mindenkinek, aki segítette munkánkat, a korábbiakhoz képest is nagyobb összefogásra volt szükség. Egy évvel ezelőtt hirdettük ki a veszélyhelyzetet, azóta sok dolog megváltozott. Át kellett gondolnunk a költségvetést, melyek a legfontosabb feladatok, amelyek elmaradása veszélyezteti a város működését. Lecsökkentettük a különféle alapokra (rendezvények, bizottságok stb.) fordítható összegeket, de kevesebb jutott a városüzemeltetési feladatokra is (kátyúzás, zöldfelület kezelés, felújítások). A képviselők, bizottsági tagok és a holding vezetői tiszteletdíjából ajánlottak fel a védekezés költségeinek csökkentésére. A helyi vállalkozások, kamarák szintén támogatták munkánkat. Mivel számos szolgáltatásunk (fürdő, közétkeztetés stb.) hónapokig szünetelt, 332 millió forint bevételkiesés volt cégünkben. A védekezés költsége városi szinten 36 milliós nagyságrendű volt. Ezekből is látszik, hogy tavaly 370 millió forinttal kevesebből gazdálkodtunk, ha ehhez hozzávesszük a gépjárműadó kiesést, látható: közel félmilliárdról van szó. Új fejlesztéseket nem indítottunk, csak olyanokat, amelyekre megvolt a fedezet. Jó példa erre a tervezett multifunkciós csarnok, amelyre ugyan kaptunk forrást társasági adó (TAO) központi keretből, de mivel a teljes bekerülési összeg nem állt rendelkezésünkre, nem kezdtük el a beruházást. Igyekeztünk minden területen ilyen logika szerint működni, bár a korábbi években sem pazaroltunk, de 2020-ban erősen behúztuk a kézfécet.

Milyen tervei vannak az önkormányzatnak 2021-re?

Szeretnénk egy normális – vírusmentes – működést. Jelenleg még a digitális oktatás bevezetése miatt szükséges munkákat végezzük: az étkeztetés megszervezése, oltóhelyek kialakítása stb.

Zajlik a költségvetés elkészítése, s mivel a kormány a kis- és középvállalkozások számára felére csökkentette az iparűzési adó mértékét, ennek a kompenzálásáról tárgyalunk. Esetünkben 600 millió forintról beszélünk, vagyis ez az összeg ott marad a helyi vállalkozóknál, s ennek pótlását kérjük a kormánytól. Ha meglesz, rendben lesz a város működtetése. Ahogy azt korábban is többször hangsúlyoztam, az üzemeltetési feladatokra kívánunk nagyobb figyelmet fordítani. A város vagyonának gyarapodásával párhuzamosan növelni kell a fenntartásra fordítható forrásokat. Márpedig 2006 óta 12 milliárd forinttal gyarapodott a hivatalos vagyonleltárunk. Ez óriási érték, ezt óvni, gondozni kell!

Biztonságosan kell működni intézményeinknek és a városi szolgáltatásoknak. Elkészült a fürdőkereti futópálya, a Csillagvár Óvoda Hétvezér utcai településének a bővítése, a munkásszálló.

870 millió forintból szinte teljesen megújul a Sillye Gábor Művelődési Központ, ez az egyik leg-

nagyobb kulturális beruházás a térségben. A színházterem és a Bárony András terem már kész, most az előtér és a Hajdúsági galéria kialakítása, illetve az épület energetikai szigetelése folyik. Elindukt a RO-HU pályázat keretében az önkormányzati tulajdonú Hajdúsági Vágóhíd és Hűsfeldolgozó fejlesztése, többek között elkészül a termékboltunk a városközpontban. A projekt egészségügyi programja lehetővé teszi a gyógyászati központ komoly fejlesztését. Rövidesen érkezik a Belügyminisztérium támogatásával az ezer db húsgalamb az önkormányzati tulajdonú Hajdú tanyára, ezzel is bővíve közfoglalkoztatási programunkat.

Több pályázat által támogatott beruházásunk is előkészítés alatt, illetve indítás előtt áll: a Hajdúkerület-Újvárosi utca közötti terület teljes felújítása, az Árpád utca útjavítása, a Fürdőkerterben kézműves apartmanházak, illetve közösségi terek építése, a Petőfi utcai rendelőintézet felépítése. Elemezzük a demográfiai helyzetet, hogy bővítsük-e a vénkerti óvodát egy bölcsődei szobával. A szívünk azt mondja, igen, az eszünk meg azt, hogy nézzük meg elég gyermek lesz-e a Városi Bölcsődében, ha ez megvalósul. Ezekhez több százmillió forintos önrész kell, azon dolgozunk, hogy ez rendelkezésre álljon.

Bekapcsolódtunk a 2021-2027-es uniós költségvetési ciklus fejlesztési programjának előkészítő szakaszába. A megyei közgyűléssel, szakmai szervezetekkel közösen olyan fejlesztéseket foglalmaztunk meg, amelyek növelik gazdaságilag városunk erejét, másrészt vonzóvá, élhetőbbé teszik. Ki kell használni azokat az előnyöket, amelyeket a hajdúbihari gazdasági övezet biztosít: nagy cégek költöznek a térségbe, hatalmas építkezések indulnak, a leendő BMW gyár pár perc távolságra lesz az ipari parkunktól. Érezhető a hatása a gazdasági fellépésdülésnek, soha nem voltak ilyen magas ingatlanárak, albérlet nincs üresen. A strand 27 hektáros területén, ami szintén önkormányzati tulajdonú, nagyszabású fejlesztésen dolgozunk. A Debreceni Egyetemmel egy gyermekrehabilitációs központot szeretnénk létrehozni, amely gyógyászati intézet, kutatóbázis és a helyi Gyógypedagógiai Kar gyakorlati terepe is lenne egyben. Ha ez megvalósul, további lendületet kap nemcsak az Északi-lucernás, de térségünk is. Folyik a Debrecen-Böszörmény közötti és a városunkat Hajdúdoroggal összekötő kerékpárút tervezése, ahogy a 35-ös számú főúton két körforgalom kialakítása is. Az egyik az Újvárosi út, a másik a Baltazár Dezső utca kereszteződésében lesz. Több tucat tervünk készül, amelyekről a hely szűkössége miatt nem tudok beszámolni.

A város híres lett a focicsapatáról is...

Amikor 3 éve 28 győztes meccs után megnyertük a bajnokságot, akkor senki nem kérdezett rá, hogy mi újság van. De akkor sem, amikor futsalos

lányaink háromszor egymás után magyar bajnokok lettek. Senki nem jelezte, hogy fantasztikus szereplés volt, és nem jött egy támogató sem. Mi nem azért dolgozunk, hogy a város pénzét olyan dolgokra költsük, amelyekre nincs komoly igény.

Amint említettem, tavaly valamennyi területen óvatos, megfontolt tervezésre volt szükség, ráadásul a sporttámogatási rendszerben is változás történt. A szigorítások miatt nem állt szándékunkban bizonyos játékosoknak, edzőknek több százezer forintos tiszteletdíjakat fizetni, amit ők zokon vettek, és távoztak a csapattól. Egy megyei szinten sportoló embertől nem tartom elfogadhatónak, hogy csak a pénz számít. Egyesek szerepzavarban vannak, azt hiszik a Barcelonában, vagy a Juventusban játszanak. Le kellene szállni a földre, ez a magyar negyed osztály! Nem engedjük zsarolni magunkat, nem akarunk eladósodni, mert akkor azért támadtak volna bennünket (talán jogosan), most ezért, de legalább stabilan működünk, nincs tartozásunk. Ezt nem sok sportegyesület mondhatja el magáról. Az önkormányzaton kívül egyetlen támogatója sincs a helyi sportnak, de tudok olyan vállalkozókról is, akik a TAO-t sem helyben használják fel, hanem a szomszédos városokban. Lelkük rajta! Ez valami hajdúvirtus lehet. A Jobbik szánalmas erőlködését már nem is említem: a helyi sport megmentéséért szerveztek valami bohóckodást, amelyen kereken nulla forint jött össze a sport támogatására.

A jelenlegi helyzetben, gondolom a testvérvárosokkal is megszünt a kapcsolat...

Nem szűnt meg, de természetesen jóval „csendesebb” az együttműködés. Telefonon, levélben tartjuk a kapcsolatot barátainkkal. Amikor tavaly nyáron szörnyű volt a helyzet Olaszországban, levelet küldtem Montesilvanoba, hogy lélekben velük vagyunk, többet nem tehettem...

Hogyan alakul a város demográfiai helyzete?

Hajdúböszörmény azok közé a települések közé tartozik, amelynek viszonylag állandó a népessége. A kilencszázas évek elején 25–30 ezer ember élt itt, most is nagyjából ekkorák vagyunk. A legutóbbi adat szerint 31.800 fős lakosságunkkal hazánk 34. legnépesebb települése vagyunk. Ahogy az ország népessége, úgy mi is kismértékű fogyást mutatunk.

Milyen lehetőségei vannak egy fiatalnak, ha itt marad, vagy itt akar letelepedni?

Hajdúböszörmény az ország egyik legbiztonságosabb települése, évek óta kiemelkedő mutatóink vannak ezen a területen. Ez egyébként az élhető település kategória fontos jellemzője. Élhető városnak azt a települést nevezi a szakma, ahol 20–50 ezer fő közötti a népesség, megtalálhatóak az oktatási-egészségügyi-kulturális-szociális területek legalább középfokú intézményei. Rendelkezésre állnak a közigazgatási és igazságszolgáltatási egységek, s félórán belül elérhető egy nagyváros. Ha végig gondoljuk, mi egy ilyen település vagyunk, ráadásul rendkívül kedvező földrajzi helyen. A fejlesztéseket évek óta úgy indítjuk el, hogy elsődleges a fenntarthatóság, hogy érvényesüljenek a fiatalok szempontjai (pl. a parkfejlesztéseknél ingyen wifi elérhetőséget és töltségi lehetőséget biztosítunk), s hogy növeljék a város vonzerejét. Aki ismeri Európát, az tudja, hogy a legjobb életminőséget valóban az ilyen nagyságú településeken tudják biztosítani.

Helena Bier-Herr

A sör kora

A koronavírus-fertőzés félelmetes világvilágjáróvá szélesedett. Az emberek milliói esnek áldozatul, s aki teheti, menekül, bezárkózik, s próbálja valamiképp elütni az időt, kívánni a járvány elmúltát. Így volt ez az 1348-as európai pestisjárvány idején is, amely korból Giovanni Boccaccio Decameronja ad szemléletes képet. „A sör kora” című könyvből itt két részben közreadunk néhány szellemes, szórakoztató, eredeti gondolatokkal gazdag írást, fejezetet, amelyek izgalmas történelmi beágyazódást is kapnak, egyben a tudományos igényességnek is megfelelnek. Hamvas Béla „A bor filozófiája” című művének méltó párja a kötet, amelynek sorait itt olvashatjuk. A szerző álnevet használ, ám a vezetőnév igaz, a „Bier-Herr” fordítása „Sör-Úr”, vagy inkább a „Sör – Ura”, „nevében a végzete”. A mű részlete csak a Hajdúsági Tükör folyóiratban jelenhet meg a Szerző hozzájárulásával. A szórakozva-művelődés üdítő, életkedvet visszaadó tanulmányt és magát a teljes „A sör kora” című kötetet figyelmükbe ajánlom!

Dr. Sári Mihály

Ezt a munkát az eltörött söröskorsóm emlékének ajánlom, amelynek felirata „Ohne Bier und Liebe ist das Leben trübe” volt.

“In wine there is wisdom, in beer there is freedom, in water there is bacteria.”

— Benjamin Franklin

Reménytelen bevezetés

A sörről írni hálátlan dolog, mert nem nagyon akad olvasó. Az elején még lelkes az a kevés ember, aki úgy gondolja, hajlandó olvasni. A lelkesedés gyorsan lelohad, utána már csak a monoton betűsorok maradnak. Ez az a pillanat, mikor jobb inkább sört inni. Goethe világosan fogalmaz: a sör élvezetet jelent, a könyvekkel pedig csak a bosszúság van.

A kötelességet mégis teljesíteni kell, a sörről írni profétai küldetés. A sör a szabadság útját mutatja, s mivel az igazi szabadság mára már tiltott dolog lett, ezért a sörről való beszéd is háttérbe szorul. Pedig az igazi szabadsághoz nem kell más, mint a víz tisztasága, a maláta életeréje és a komló kifinomult nyugalma. Na meg persze barátok, igazi közösség. Az összes többi csak múlandó illúzió.

Világosan kell látni, a sör méltóságának mértéke nem különbözik a bor méltóságától. Persze a sör útja más, mint a boré. A sör szabadabb, csapongóbb, világpolgár. A sör demokrata, hiszen a „miniszter és a kocsisa is ugyanolyan jó sört kap.”

De miért is ér meg ennyi szót egy ital? Azért, mert az ember feladatul kapta az időt és az időtlenséget egyaránt. A porból vétetett, de minden porcikája tiltakozik az elmúlás szikár ténye ellen. Folyamatosan megpróbál emelkedni. Viaszból és madártollakból szárnyakat eszkábál magának, hogy megmeneküljön. Vagy éppen sört főz és iszik.

A próbálkozások meggyorsíthatják a pusztulást. A viasz megolvad a nap közelében. A sör tömegesen előállított alkohollá silányul. De ha ismerjük a szabályokat, ismerjük a dolgok rendjét, akkor esetleg megszabadulhatunk Minósz király perverz világából. Esetleg jobban tudjuk becsül-

ni barátainkat, magunkat és a sört.

A világ sokat változott. Virtuális odunkat információkkal béleljük ki. Ezek az információk valójában jelentés nélküliek, összefüggéstelenek, ténynek látszó hazug weblapok. Viszont már csak ezt értjük meg. Ami más, az már gyakran kívül esik az értelmezhetőn. Csak érezzük, valami hiányzik akkor is, amikor legkedvesebb okostelefonunkkal vagyunk együtt. Össze kell hát kötnünk az információt az értelemmel. Hátha sikerül mindez a sör létének elemzése mentén.

A sör elmélete és története A sör besorolása

A sör megtapasztalása elsődlegesen az ízlelésen keresztül történik. Ez az az emberi képesség, amely valószínűleg csak a földi létre jellemző. Az angyalok látnak, hallanak, tapintanak, de nem táplálkoznak. Nem ízlelnek. Éppen ezért, ha valóban birtokba akarjuk venni a Földet, az ízlelésre kell koncentrálnunk. A sörben egyszerre van jelen az íz-élmény, a víz éltető ereje és a táplálék energiája.

A sör az az ital, amely közvetlen kapcsolatot jelent a táplálkozás és a szellem felszabadítása között. Amíg más italok, mint a bor vagy az égetett szeszek nem állnak szoros kapcsolatban a táplálkozással, így tisztán a szellemi kategóriákba tartoznak, a sör egyszerre élelmiszer és felszabadító, közösséget teremtő ital. A kenyér is táplál, de abból hiányzik a szellem. Ezért is mondja Immanuel Kant, hogy a sör a legjobb étel. A bor viszont tiszta szellem, de nem étel. A sör híd két világ között; egyszerre test és szellem, matéria és forma tökéletes egysége. A sör emberi, túlságosan is emberi.

Bingeni Szent Hildegárd, a középkori titokzatos gyógyító, misztikus, a legszeniálisabb asszony, Rajna Szibillája kiválóan ismeri fel a sörnek ezt a két világot érintő hatását. Nemcsak a látomásaiból, hanem a kor orvosi gyakorlatából is tudja mindezt. Az elmebaj kezelésére pl. az általa egyéb esetekben oly gyakran javallt bort nem ajánlja, helyette egyértelműen a sör mellett teszi le a voksát. A sör ugyanis az, ami a test és lélek „kiszáradását” egyszerre tudja kezelni. A bor csak tovább szivná el a nedveket, a tiszta víz pedig tovább gyengítené az érzékeket. A sör azonban a megcsapant nedveket és érzékeket feljavitja, az elmezavar örjögését megszünteti, a test és lélek egyensúlyát visszaállítja.

A sör az egyik legősibb bizonyítéka annak, hogy az ember kezébe vette a sorsát. Minél inkább önmagát irányítja létének egyre mélyebb szintjein, annál nagyobb szerepe lesz életében a sörnek. Ha valaki eleget akar tenni a „változtasd meg élted” parancsának, akkor célszerű azt kisebb lépésekben megkezdnie. Nem kell a világot megváltania, elég, ha csak elkezd némi jót tenni. Mondjuk, észrevesz eddig rejtett színeket, ízeket, csókokat. Ehhez a sör kiváló lehetőség, végre szabadon és egyúttal teljesen tudatosan, saját magunk alkothatjuk meg a világunk egy kézzelfogható, mégis szellemi részét.

Értsük meg a sört, főzzünk mi is sört. Ez a kötet arról szól, milyen út is vezetett eddig a fordulópontra.

A sör elmélete

Majdnem sör filozófiáját írtam a címben. Aztán mégsem így történt, hiszen ez a fogalom már foglalt. És nagy büszkeséggel tölt el, hogy van már itallal – borral – kapcsolatos filozófiánk. Az pedig még nagyobb büszkeség, hogy ez a filozófia Közép-Európában, Magyarországon születhetett meg. Tudjuk persze azt is jól: filozófiát művelni dőreség. Napjainkra a bölcsesség szeretete az értelmetlenség fogalmával azonosult. Nem azért, mert az emberi lét és az értelmetlenség szinonimák lennének, hanem azért, mert maga a filozófia húzódott ebbe a szélcsendesnek tűnő öbölbe.

A filozófia tehát értelmetlen beszédnek álcázott kinyilatkoztatás arról, hogy valóban nincs értelem a megtapasztalható értelmetlenség mögött. A filozófiával szemben a sör a létértelmet a maga teljességében, a legalapvetőbb módon állítja. Aki tehát a sör megtapasztalásába kapaszkodik bele, az magába az értelembe kapaszkodik. Ezért ha a filozófia középpontjában álló és az elmúlt időben megsemmisített metafizikát akarjuk művelni, nincs más lehetőségünk, minthogy a sörre hagyatkozunk.

Hogy törekvésünk nem teljesen reménytelen, megerősíti a kiváló angol költő, A. E. Housman is A Shropshire Lad ciklusában a következők szerint: „A maláta inkább képes, mint Milton, Isten cselekedeteit előttünk igazolni.” Milton hatalmas barokk erőfeszítéssel, a hitvédelem összes fegyverét felvonultatva, csillogó értelemmel akarja bizonyítani Isten létét. De tényleg, mennyivel többet mond Róla egy kiérdemelt korsó sör.

A sör, annak tápértéke, íze, bódító hatása és a belőle származó bőfűgés a valósághoz köt bennünket. Egyszerre tapasztaljuk meg benne testi, szellemi, sőt lelki mivoltunkat. Ez a tapasztalat már az alkimistákat is foglalkoztatta. Felismerték, hogy a táplálék a földhöz, a testhez, az alkohol pedig a lélekhez és a szellemhez kapcsol.

Az ötödik elem előállításának nélkülözhetetlen kelléke volt az alkimisták bora. Könnyen lehet, azért fulladt kudarcba folyamatosan az aranycsinálás munkája, mert nem gondoltak a sörre.

Napjaink alkimistái tudják: az igazi érték az emberi közösségek bonyolult rendszereiből állítható elő. A megfelelő módon alakított információs csatornák, a közösségi hálózatok termelik ki azt, ami értékes. A manipulált kapcsolati rendszerek állítják elő az aranyat. A kérdés csak az, az alkimistákon kívül kinek jó ez? Valóban van értéke az így előállított aranyak? Nem lenne sokkal fontosabb, hogy a kapcsolataink spontán módon, szabadon és őszintén fejlődjenek, irányítás nélkül, otthonos közösségeket alkotva? Ujra meg kell határozni a kapcsolatainkat. Ebben komoly segítséget ad a sör.

A sör arra hívja fel a figyelmet, hogy vagyunk és gondolkodó, vágyakozó létezők vagyunk. Ráadásul ez az ismeret már az első, éhgyomorral elfogyasztott korsó után egzisztenciává keveredik össze bennünk. Ha a sör fogyasztása közösségekben történik, akkor ez az egzisztencia a kollektívitás élményévé fokozódik. És kimondjuk: „Te”. Ebben a pillanatban a sör a közösségért

végzett imává válik.

Habermasszal együtt így is mondhatnánk: „A szolidaritás társadalomintegráló hatalmának fel kellene lépnie a pénz és a hatalom rendszerintegráló médiumaival szemben.” A korsó sör mellett kialakított szolidaritás lehet olyan erő, amely képes a saját mikrokörnyezetében egy kicsit változtatni a világon. Egy sörözőben a szervezeti célok sohasem szakadnak el a tagok orientációjától és beállítódásától, és sohasem alakul ki a tagok között olyan függőség, amelyet a szervezeti állomány fenntartásának imperatívusza határozna meg. A korsó sör mellett alakulhat ki az autonóm nyilvánosság, elszakadva a társadalmi struktúrák felszólító kényszerétől.

Meggyőződésem, hogy a mai filozófiának és az emberiségnek nem lehet más kiútja abból a negatív spirálból, amelybe került, mint a sör esszenciájával definiálható közösség megélése. Az ember Istennel együtt meghalt, eltűnt, mint a tengerparti fövény homokjába rajzolt arc. Nem hagyhatjuk, hogy a közösség is elvesszen. A klimatikus katasztrófák, a globális háborúk idején, az első világháború után száz évvel nincs más reményünk, mint az Istennel való közösség megvalósítása, amelynek kvintesszenciája maga a sör. A sör az ízén keresztül köt bennünket a földhöz, az alkímiáján és a történelmén keresztül pedig a szellemhez, a közösségi intellektushoz.

A sör a borral ellentétben nem megkeresztelt ital, nem a nyugati kultúra kifinomult része. Ahogy a közösségi kapcsolatok is egyszerű találkozásokról állnak, a sör is jellemzően három-négy összetevő titokzatos kompozíciója. Nem az összetevők sokaságából, hanem az alapvető, egyszerű harmóniákból nyeri az erejét. Gyökerei egyidősek az ember teremtésével. A sör pogány maradt. A sör és a vér összetartoznak.

Ez az archetipikus tapasztalat éppen elég arra, hogy valami bizonyosságot találjunk magunk számára a virtualitás világában. Szabaduljunk már meg végre azoktól a szemantikai csapdáktól, amelyek nem hagyják, hogy komolyan és egyenesen gondolkozzunk dolgokról, hogy egyszerre vegyük birtokba a földet és engedjük szárnyalni a szellemet. Azoktól a csapdáktól, amelyek a felsőbbrendű embert még mindig valami személyes vagy kollektív magasztosságtól várják. Legyünk úgy nagyobbak, hogy visszatérünk a biztos és egyszerű alaphoz, a tűzhelyhez – ahhoz a tűzhelyhez, amelyen a sör készül. Nem csak elméletileg. Hanem tényleg. De facto.

A sör teológiája

Mivel a sör születése egybeesik a civilizáció születésével, ezért egyidős magával az istenpaszttal is. A történelem kezdetén, mikor az ember elkezd emberként cselekedni, alkotni, együtt tanúságot tesz hitéről is. A civilizáció, a hit és a sör elválaszthatatlanul összetartoznak.

A táplálék növények házasítása tette lehetővé és szükségessé, hogy az emberek felismerjék az idő ciklikusságát, kiszámítsák, mikor milyen munkafolyamatot kell elvégezni a földéken, ehhez pedig még jobban össze kellett hangolni a közösség munkáját, pontosabban kellett felosztani a feladatokat, új istenekre lett szükség. És ami talán a legfontosabb: ekkor vált a nő, illetve a női szakralitás a gondolkodás középpontjává. A föld termékenysége kapcsolatban állt a nő termékenységevel, az asszonyok hordozták a termés bőségének lehetőségét.

A mezőgazdasági kultúrák alakították ki a „kozmosz vallás” fogalmát, amelyben a vallási

tevékenység a világ periodikus megújulásához, az évszakok változásához, illetve a mezőgazdasági munkákhoz: a vetéshez és aratáshoz kötődött. Az igazi szent tér a föld lett. A föld elrendezése, termékennyé tétele egyre inkább az ember feladatává vált, amihez az istenek nyújtottak segítséget. Az ember természeti erőnek való kiszolgáltatottsága csökkent, miközben a civilizáció gyökerei megerősödtek. A fent helyett a lent, a föld vált elsődlegessé. A sors bizonytalanságának helyét az otthon biztonsága kezdte el kitölteni.

Ekkor kezdődött igazából a nők korszaka – és ez a korszak szoros összefüggésben volt a sörrrel. Ez az időszak 9000 évvel Krisztus születése előtt kezdődött. Ennek a korszaknak az eredeti hatalmát vonták el a történelem során folyamatosan a férfiak, mígnem napjainkra újra társadalomalkotó módon kerülhet vissza a nők kezébe. A nők azok, akik önmagukat a semmiből definiálva és újradefiniálva tudtak a leghatékonyabban azonosulni a sör esszenciájával, annak teremtő erejű meghatározatlanságával. Mielőtt ezt a kérdést részletesebben kifejtenénk, vessünk egy pillantást a sör és a kozmikus erők közötti összefüggésekre.

A sör már a kezdetek óta hozzátartozott a vallási tapasztalathoz. Nem véletlen ez, hiszen együtt van benne az íz, a táperő és a bódulat. Életet ad és jó életet ad.

Az égi tehén mítosza – a sör világmentése

A sörről vonatkozó egyik legkifejezőbb leírás Az égi tehén mítoszában található, amelyben Ré napisten emberekhez fűződő viszonyáról olvashatunk. A történet Krisztus előtt ezernégyszáz évvel íródott.

Amikor Ré a mítosz elmondása szerint még az istenek és az emberek ura is volt, az emberek gonosz módon gyalázták az öreg Ré fenséges személyét. Ré, a napisten meghallotta ezt, és így szólt kísérete isteneihez: „Hívjátok ide a szemem, Sut, Tefnutot, Gebet és Nutot, és vezessétek ide őket óvatosan, hogy az emberek ne lássák, hogy szívük ne szökjön meg. Én elmegyek Nunhoz, arra a helyre, ahol keletkeztem.” Ré Nunhoz fordult a következő kérdéssel: „Te, legidősebb isten, akiből keletkeztem, és ti, istenutódok! Lássátok az embereket, akik a szememből keletkeztek, és most tervet kovácsoltak ellenem. Mondjátok, mit tennétek ez ellen?” Az istenek tanácsa pusztító büntetésre ítélte az embereket. Az ítéletet Hathornak, Ré kegyetlen lányának kellett végrehajtania, aki kész is volt teljesíteni apja véres kívánságát. Az irgalmas Ré az utolsó pillanatban mégis máshogy döntött. Döntését azonban feldühödött lányával nem tudta közölni. A harcias, meggyőzhetetlen, és a történetben oroszlán formájú lányt ezért nem parancsol, hanem édes csellel vette rá arra, hogy elmaradjon a vérengzés. Rabszolganőkkel sört főzetett, amelyet gránátalma levéllel színesítettek meg, hogy úgy nézzen ki, mint az embervér. Ebből készítettek hétezer korsónyt, amelyet a földre öntöttek. Mielőtt Hathor, Ré isten kegyetlen lánya hozzákezdett volna az öldökléshez, ezt az italt itta meg, azt gondolván, ez is vér. Az italtól azonban lerészegedett, így az emberiség megmenekült a szörnyű és végleges pusztulástól.

Ebből a történetből egyértelműen látszik, hogy az emberiség sorsa az istenek, a nő és a sör viszonyától függött. A sör alkalmas volt arra, hogy a legelszántabb vérengzőt is meglágyítsa, és egy új korszakot hozzon el az emberiség számára.

A történet befejező része az eredeti szöveg szabad fordításában így szól: „A termékeny földet

három kéz magasságban borította az itál Ré isteni ereje által. Hathor kora reggel elindult, és mindent az italtól beborítva talált. Az orcája megvidámított a látványtól, és ivott, az ital pedig kedves volt a szívének. Berúgott, így nem ismerte fel az embereket.”

Egy másik történet (A vándorló istennő mítosza) szerint a vad oroszlán Hathor szelíd szerelemistennővé is tudott változni. Egy ilyen átváltozás során fogadta meg az istennő, hogy életét a vérengzés helyett a táncnak, a zenének és az ittas jókedvnek ajánlja. Nem véletlen, hogy őhozza kapcsolódik az újév és a sarjadás ünnepe ugyanúgy, mint a lerészegedés ünnepe. Így lett ő a pusztítóból az Élet, a Szerelem és a Termékenység úrnője. A sör megmentette az emberiséget és megváltoztatta az ég és a föld viszonyát is.

Ré az események után nem akart tovább az emberek fölött uralkodni, egy tehén hátán az égbe ment, megteremtve a túlvilágot. Együttal megparancsolta azt is, hogy Hathor istennőt alkoholos itallal (sörrrel) kell a jövőben ünnepelni.

Amíg a bor – különösen a keresztény hagyományban – az ég és a föld kapcsolatának a szimbóluma, addig a sör az ég és a föld különállását jelzi. Ez a különállás lehetővé tette azonban azt is, hogy az emberek összefogjanak, és ha kell, akár az istenek ellen is harcra induljanak. A sör az emberi szabadság és függetlenség szimbóluma. Az égi és földi kapcsolatrendszer kialakulásánál a sör mint meghatározó erő jelent meg. Ennek a kapcsolatnak az istenek világához tartozó szereplője Hathor, aki maga is sokféle arcot mutatott, ahogyan sörből is sokféle létezik. Az istennő megjelenhetett tehén, oroszlán, víziló, kobrá formájában is. A sör istennője vízből született, ahogy a sör alapja is a víz.

Ré, Hathor apja egy lótuszon ülve kiemelkedett az ősvízből, és ahogy szeméit kinyitotta, egy könnycsepp gördült elő, amelyből megszületett a gyönyörű istennő: Hathor, a hatalmas, Dendera úrnője.

Az ünnepek alkalmával Egyiptomban egy fabábut hordoztak körbe a következő rigmus kántálása mellett: „Nézz erre, aztán igyál és örülj, mert te is ilyen leszel, ha meghalsz.”

A sör Egyiptomban szent itallá vált, mivel a sör által menekült meg az emberiség a pusztulástól, sőt a sör hozta el egyúttal az emberek önállóságát is. Úgy is mondhatnánk: az ember először a sör által nőtt ki kiskorúságából. Erről a megmenekülésről minden évben meg is emlékeztek Egyiptomban az áradás évszaka első hónapjának 20. napján.

A sör összefonódott az emberiség megmenekülésének és bizonyos értelemben az isteni hatalom alól való felszabadulásának történetével.

A sör rituális értelmezésén túl kidomborodott szociális, táplálék mivolta is. Több előkelő egyiptomi sírjában olvashatjuk dicséretként: „Mégvédtém a szegényeket a gazdagoktól, kenyeret, sört, lepényt adtam az éhezőknek, ruhát a mezteleknek.” Innentől kezdve érthetővé válik Hamvas Béla kiváló meglátása: a sör féme az ezüst. Az arany Ré istennel szemben – de Ré jóvoltából – megjelent az emberek számára a sör ezüstje. Új birodalom keletkezett, az emberek birodalma. A szabadságé, az önállóságé és a kölcsönös segítése. Tudjuk, a szüretlen világos sör valódi színe nem annyira a mesterséges praktikákkal előállított aranyszín, hanem sokkal inkább az ezüst.

A sör és a közösség szabályai

Miután az ember a kezébe vette sorsának iránítást, fontos volt számára, hogy az együttélés szabályait írásban is rögzítse. Már a történelem kezdetén is sok szabály vonatkozott az élet egyik középpontjára, a sörre. Hammurapi törvényoszlopán tekintélyes, négy szakasznyi helyet foglaltak el a sörre és az azzal kapcsolatos társadalmi magatartásra vonatkozó szabályok. A sörrel az első írásos emlékek Kr. e. 3500 körül keletkeztek, ilyen található például a nyugati-iráni agyagtáblákon. A leglényegesebb a korai iratok közül talán Hammurapi sumér király 3700 éves törvényoszlopa. A sör egyszerre jelentett fizetőeszközt, közösségformáló erőt és szakrális tárgyat, ezért szigorú szabályok kapcsolódtak hozzá:

„Vessék vízbe azt a kocsmárosnét, aki pénzt fogad el az árpa helyett a sört.”

„Pörköljék meg azt a papnőt, aki zárdán kívül lakik, kocsmát nyit vagy sört inni kocsmába lép.”

„Öljék meg a kocsmárosnét, aki a vendéglőjében politikai vagy vezetőellenes beszédet eltűrt, és azt nem jelenti.”

„Saját hordójában fojtsák meg azt, aki a sört pancsolja, vagy addig töltse bele a saját sörtét, amíg attól meg nem fullad.”

Feltűnő, hogy a szabályok szerint a nők voltak a sör készítésének, kezelésének, értékesítésének felelősei. A szabályokból kitűnik a sör másik fontos tulajdonsága is: a sör minősége kitüntetett érték, ezért a sör forgalmképességét korlátozták. A szabályokban élesen elválik a szakrális (papnő) és a földi (söröző), megjelenik azonban a sör közösséget szervező jellege is. Pontosan ezért kellett nagyon vigyázni a sörözőkben arra, nehogy összeesküvések szövődjenek.

Hammurapi törvényeiben a sör mindhárom alapvető szimbolikus tulajdonsága jelen van:

- a sör nőkhöz kapcsolódó érték,
- el kell választani az égitől,
- vigyázni kell a közösségi erejével.

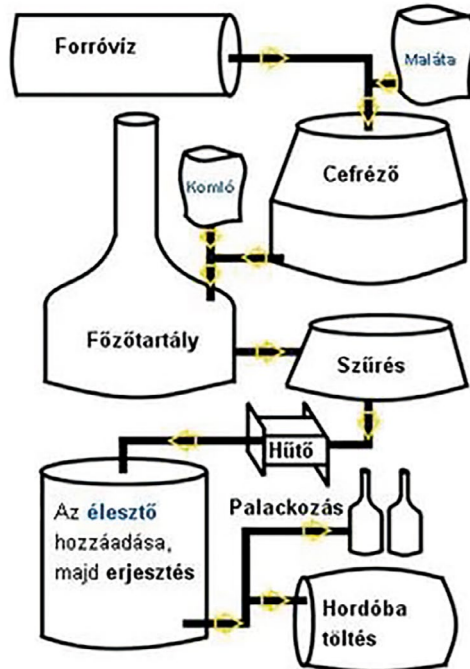
Máig vitatott, hogy az első sörfőző műhelyek Krisztus előtt 5000 évvel a sumér civilizációban jelentek-e meg, vagy ennél is korábban, már az egyiptomi kultúrában is jelen voltak. Az mindenestre biztos, hogy sör nélkül elképzelhetetlenek lennének ezek a korai kultúrák. Nemcsak a gazdagok, de a szegények számára is alapvető fontosságú volt a sör fogyasztása, a test és a lélek ápolása.

Mivel az élesztőgombákat tudatosan 1800 évvel Krisztus előtt kezdték csak alkalmazni, a szűrés pedig teljesen ismeretlen volt, a sört közvetlenül az élesztő edényből szívták ki egy szalmaszál segítségével. Ez egyes metszetek szerint már önmagában is közösségi eseménynek számított. Egy kancsó, sok szívószál.

A közösségi jelleg bemutatásakor érdemes elidőzni a sör készítésének folyamatánál: a kor technológiája szerint a csíráztatott gabonából (maláta) kenyeret sütöttek, majd meleg vízben, egy korsóban, az élesztőgombák segítségével megerjesztették. Ehhez adagolták a fűszereket, az édesítő növényeket, a mézet. Az erjedés végén a kenyérdarabok a folyadék felszínére kerültek, a szívószál pedig lehetővé tette az edényből az értékes folyadék kinyerését. A sör a családokat, a baráti és munkaközösségeket összetartó erő lett. A sört fogyasztó közösségekben együtt volt a test és a szellem, a táplálék és az emelkedettség.

A sörkészítést és annak közösségi vonatkozásait a sumér irodalomban a Gilgames-eposz dolgozza fel. A 12 táblára írt munka egyik példá-

nya az Asszír birodalom könyvtárából, Ninivéből került elő. Minden egyes tábla egy-egy önálló fejezetet tartalmaz, mesterien anyagba öntve a szellem erejét. A mű népszerűsége hatalmas volt, amit az is mutat, hogy Assur-bán-apli könyvtárának feltárása során öt teljes példány került elő belőle.

A sör készítésének alapjai azóta is változatlanok. A csíráztatott gabonát, jellemzően árpát meghatározott hőfokon tiszta vízben áztatták (cefrézték). Ezt követően a főzetet, amelyből eltávolították a malátaacefrét, forralták, majd hozzáadták az ízesítőanyagot (napjainkban a komlót). A következő lépés az erjesztés fázisa. Néhány hét alatt elkészíthető a sör.

Enkidu mítosza – a sör emberré tesz

Mezopotámiában a mesterségek közül egyedül a sörkészítésnek volt istennője. A neve Ninkasi. A hatalmas Gilgames, Uruk városának királya, és az ő barátja, Enkidu, a félig bika, félig ember, Mezopotámia földjén vándorolt a halhatatlanságot keresve. A vándorlóknak nem táplálékra, hanem ennél jóval többre volt szükségük: az örök életre. Enkidu, a vad, kiszámíthatatlan, teremtmény, ha az örök életet nem is, de a teljes emberséget elnyerte a sörfogyasztás hatására. Gilgames fontosnak tartotta Enkidu megváltoztatását, civilizálását, ennek érdekében Ninkasi istennő egyik papnőjének segítségét kérte. A papnő kenyér és sör segítségével vezette az extázis állapotáig a vad és civilizálatlan élőlényt, aki korábban csak a vadak eledelét ette a pusztában

– a csábító papnő tehát arra tanította meg Enkidut, hogy kenyeret egyen, hiszen az „az élet része” és sört igyon, hiszen az „az ország hagyománya/kultúrája”. Ezután a vad Enkidu evett, amíg jól nem lakott, majd megívott hét teli korsó sört, ennek hatására: „a lelke megnyugodott és felszabadult”, „hangosan beszélt, jóérzés töltötte el testét és a tekintete kinyílt”, „megmosdott és olajjal kente be testét és emberré lett”.

A sör tehát az az elementáris erő, amely emberré teszi a vadat, az állatiast, az az erő, amely megteremtí a civilizáció alapjait. Sosem szabad elfelejtenünk ezt az elementáris erőt, amelyet költőien írtak le közel ötezer évvel ezelőtt a Gilgames eposzban.

Egy mai hírben így szerepel ugyanez: „Az emberi koponyák változásai arra utalnak, hogy idővel csökkent a férfiak tesztoszteronszintje. A modern tech-

nológiák, a művészetek, a gyors kulturális változás akkor következett be, amikor hajlamosabbak lettünk az együttműködésre, vagyis az emberek kedvesebbek lettek egymással. A kutatócsoport egészen biztos abban, hogy a koponya átalakulása mögött a tesztoszteronszint változása áll, ami kevésbé erősebb szemöldököt, kerekesebb fejet hozott létre. Az első civilizációk megjelenésének idejére az embereknek nagyon toleránsnak kellett lenniük egymással szemben, hogy át tudják adni az új ismereteket, technológiákat. Az együttműködés és a tolerancia a kulcsa annak, hogy tanulni tudjunk egymástól.”

Világos, hogy a sör és a szociális viselkedés szoros összefüggésben állnak. A sör az emberségnek, az együttműködésnek és a toleranciának, egyszerűen a kultúrának az egyik kulcsa. Láthattuk, hogy Gilgames Ninkasi istennő szolgálójának segítségét kérte a „civilizált ember” megteremtéséhez. Ninkasi, a sör istennője azért született, hogy begyógyítsa apja, Enki nyolc sebe közül az egyiket. Születése olyan volt, mint a gyöngyöző friss víz előretörése. Feladatul pedig azt kapta, hogy megvidámítsa a szívet és csillapítsa a vágyakat. A Ninkasihoz írt himnusz a sörfőzés első, teljesnek tekinthető technológiai leírása – maga az istennő védte tehát a sört és írta elő a szabályokat az értékes ital elkészítéséhez. A himnusz főbb elemei a következők: a folyóvízben született Ninkasi a tó mellett várost alapított, és nagy falakkal vette körül. Apja

Enki (a víz és a bölcsesség istene, egyike a három fő istennek), anyja Ninti volt.

„Te készíted elő a gabonát és édesíted meg és adsz hozzá datolyamézet. Te vagy, aki a kemencében megsütöd a lepényt a gabonából. Te vagy, aki gondoskodsz arról, hogy vizes legyen a maláta a földön. Te vagy, aki főzöd a malátát, lehűtöd és erjeszted és szűröd a sört” – dicséri az istennőt a himnuszszerző.

Ninkasi gyógyító, embereket átalakító tevékenységének a központi mozzanata a sör készítése. A sör nem vezetett el a halhatatlansághoz, azonban lehetővé tette, hogy az ember önmaga lehessen – kilépve civilizálatlan énjéből felragyoghasson benne legmélyebb titka: a lelke. Mindez pedig az örömet, a testi és a lelki elégedettséget jelentette. A nemiség, a termékenység, a test kielégítése és a lélek megtalálása egyetlen szóval úgy fejezhető ki: sör. Teljesen egyértelmű, hogy ez az ital a sumér kultúrában képes volt arra, hogy kapcsolatot létesítsen a testi és a lelki, az emberi és az isteni között. Feladata volt, hogy biztosítsa a társadalom minden rétegében a békét, az együttműködést, a civilizáció alapját.

Nem véletlenül tartják a történészek a sumérokat alapvetően békés, elsődlegesen a tudománnyal foglalkozó népeknek. Közösségeiket igyekeztek falakkal védeni, az áradások kiszámítása érdekében kítő csillagászati és matematikai ismereteket hasznosítottak. A hatvanas számrendszert alkalmazták, ennek köszönhetően lett 3600 másodperc 60 perc, amiből egy órát tett ki, és emiatt a számrendszer miatt osztották kört 360 fokra. Nekik lehetünk hálásak a csillagászati állatöv kidolgozásáért is.

A tudás, a közösség és a sör elválaszthatatlan volt egymástól. Mindezeknek a középpontjában pedig gyakran a nők álltak. Sumér iratok szerint Kubaba, egy sörfőző mesternő/kocsmáros (aki az egyetlen női uralkodó a sumér királylistában) várost alapított a sörfőzdéje körül, nem messze Babilon falaitól, városában a közösségi élet és a rend alapja a sör volt. A közösségi összefogás lehetővé tette, hogy városa, Kis a gazdagság, a jólét és a béke városa lehessen.

A sör északra menekülése

Az ókorban az apollói előretörése kiűzte a sört az európai gondolkodásból, olyannyira, hogy csak napjainkra tudott a közgondolkodásba teljes erő-

vel visszatérni. Könyörtelen hadjárat folyt a sör és természetesen a barbárok ellen, akik ebben az időben pontosan ebből az italból gyűjtötték fergeteges, a Nyugatrómai Birodalom bukását is okozó erejüket. Görög és római szerzők a sört gyakran romlott bornak, rossz ízű, erjedt italnak titulálják. Tacitus gabonatermesztő, sörfőző germánoktól ír, ismeri tehát a sört, az italt azonban a rómaiak mégsem tartották semmire a nagy birodalom központjában. A perifériákon viszont egyre nagyobb tisztelete lett ennek a nemes italnak, azzal együtt is, hogy ebben az időben még nem komlóval, hanem más növényekkel, például rozmaríngal, szegfűszeggel, gyömbérral tartósították, ízesítették a sört.

Az ókor végén, a kora középkorban a sör kultuszának középpontja – mintegy előrevetítve az újabb kultúrák bevándorlását és felemelkedését – egyre északabbra tevődött át. Ezek az északiak lesznek azok, akik később megalapozzák a középkor dicsőséges ragyogását egész Európában.

A legendás Alrek király két felesége az Edda mondában rögzítettek szerint azon versengett, hogy ki tud jobb sört főzni. A győztes az lett, aki a főisten, az életet adó isten, Odin által küldött medve nyálát használta fel, hogy megerjedjen az ital. A sör az egész mondanakörben a termékenység, az életet jelentette. A sörfőző üst a világmindenség szimbólumává vált, sőt, a Walhalla-legenda szerint a csatában elesett hősök a valkűrök üstjéből ihattak sört, ami a halhatatlanságot jelentette számukra. A sör, meghaladva az antik legendákat, a barbárok számára már az örök élet itala lett.

A finn mondanakörben is jelentősége volt a sörfőzésnek, olyannyira, hogy a – csak későn, a modern korban írásba foglalt – Kalevala egy teljes éneket szán a témának, amelyben a hatalmas pohjolai lakodalom előkészületei között leírja a sör főzésének módját. Maga a recept újnak tűnik, hiszen már magától értetődőként beszél a komló alkalmazásáról is (bár az élesztő még itt is a medve nyálából származik), az azonban meglepő, hogy a szöveg szerkezetében mennyire hasonlít a leírás Ninkasi himnuszához, pedig a szövegek írásos rögzítése között évezredek teltek el. Itt is egy varázslatos nő, Kalevatar feladata, hogy megfőzze az ősi recept szerinti italt, amely a következő tulajdonságokkal rendelkezik:

„Szóval így volt származása, kezdete Kalevasörnek, kútfeje nemes nevének, messzire ható hírének. Mert igazán jó itóka: jámborok javát akarja, megneveteti a nőket, férfiakat félvidítja, bölcslet könnyű kedvre készíti, bolondot bohókodásra.”

A sör itt is az egyik legfontosabb közösségi eseményhez, a lakodalomhoz kapcsolódik, és természetesen egy csodálatos nő felel a minőségéért.

A történelem folyamán, ahogy a sör kultuszát kiszorította a bor megbecsülése, úgy az ősi, természetes mélyről előtörő anyai erő kultúrája is egyre északabbra került. Nietzsche ezt az erőt véli felfedezni az északi népekben, és talán ezért is keresi errefelé a felsőbbrendű embert, ott, ahol a föld és a lélek még együtt van. Ugyan Nietzsche Zarathustrája ezt nem mondta ki, de mi tudjuk: ennek az együttesnek az itala a sör. Elképzelhető, hogy ezt a logikus következtetést Nietzsche azért is volt képtelen levonni, mert maga legalább annyira utálta az alkoholos italokat, mint a kereszténységet, ezeket tartotta ugyanis az európai kultúra megrontóinak. Ennek ellenére egy gyenge pillanatában elismerte, hogy a művészet megköveteli az alkoholt. Talán mégiscsak kellett volna innia egy kicsit, és észrevenni: az élet szép.

Az apollói előretörése a hellén-római kultúrá-

ban intellektuálisra tette az embert. Ez az ember inkább akart találkozni az ideákkal, mint magával a valósággal. Inkább azért akart élni, hogy gondolkodjon, semmint azért gondolkodott volna, hogy éljen. A bor kora annak ellenére is Apolló kora, hogy a bor jelképeként Dionüszoszt ábrázolják a fején szőlőlevelekkel. Ez a kor Platóné, aki a teljes bölcsellettörténetet meghatározott pályára állította, őt követően már minden filozófia csak lábjegyzet lehet.

Az emberek képzeteket teremtenek maguknak, és közben nem veszik észre, hogy éppen a lényegét nem látják, nem érzik, nem ízlelik. A létet magát elfelejtik. A kézzelfoghatót. A korszóból elfogyaszthatót. A jót, a szépet és az igazat, egyszerűen a sört. Nem véletlen, hogy pontosan egy sváb – ennél fogva a sört jól ismerő –, nevezetesen Heidegger hívja fel a figyelmet arra, hogy térjünk vissza a léthez.

„Nem tudjuk, a lét mit jelent. De ha megkérdezzük, „mi a lét?”, már benne tartjuk magunkat a „van” megértésében anélkül, hogy fogalmilag képesek lennénk rögzíteni, hogy mi is jelent.” A mai nihilizmus oka is ez: a metafizika Platóntól kezdve megfélekedezett az élet, a dolgok és a gondolatok közötti különbségekről, és a létet mint valamiféle létezőt kezelte. A metafizika csak a dolgokat vizsgálta, csak azt kutatta, hogy „mi az, ami van” és közben megfélekedezett arról a kérdéssel, hogy mit is jelent önmagában a lét. Azt, hogy „mi az, ami van”, leginkább egy pohár bor mellett lehet végiggondolni. Egyetértve Hamvas Bélával azt mondhatnánk, leginkább egy (vagy több) pohár somlai mellett. Azt azonban, hogy valóban mit is jelent a „létben lenni ténylegesen”, csak egy sörözőben, barátok között lehet megélni. A sör sosem tiszta szellem, sosem letisztult gondolat, nem a szőlő esszenciájának letisztult kivonata. A sör föld is, hétköznapi élet is. Táplálék is, emberség, annak emelkedett és földhözragadt mozzanataival egyszerre. A sör kora ennek a létnek az újralfedezését jelenti.

Ez a felfedezés azonban nagyon kockázatos útra visz. Az előbb említett újralfedezőik mindegyike, Nietzsche és Heidegger is a tévedés határán mozgott. Nem gondoltak arra, hogy az erő, amelyet felszabadítanak túlonult nagy, túlonult emberi és megfélekedhetetlen. Nem gondoltak arra, hogy a sörözőkhöz kötődő politikai szerveződések végzetesek lehetnek. A müncheni Bürgerbräukellerben induló, sörpucsnak is nevezett szervezkedést hathatósabban kellett volna kezelni. Talán alkalmazhatták volna Hammurapi ide vonatkozó szabályait is.

A sörben rejlő hatalmas erő nem maradhat megzabolázatlan. A közösség szervezett ereje komoly önkontrollt igényel, a sört tehát csak tisztelettel és mértékkel szabad fogyasztani. Mértékten élvezete megtéveszti az embert, azt kezdi gondolni magáról, hogy halhatatlan, hogy ő az Isten. Ezek a gondolatok azonban nagyon rosszak. Figyelem: a sör „csak” ezüst, nem arany.

Részben sikeres kísérlet a sör megkeresztelésére

A középkorra a kereszténység lett a jogutódja mind a római birodalomnak, mind pedig a görög-római gondolkodásmódnak, azaz az apollóinak, a katonai erőt ellenben az időközben szintén megkeresztelkedő barbárok adták, így valamint a sörrel is kezdeni kellett. Ebben az időben, ahogyan a hit és az értelem, ugyanúgy a kereszténység és a sör is egységbe szerveződött.

A kolostorok szerzetesei voltak azok, akik a

mezőgazdaság tudományával megismertették a barbár népeket, mindeközben pedig a sörfőzést is tudománnyá fejlesztették. A kolostorokban kezdődött az a folyamat, amelynek következtében mára a sörfőzés multinacionális ipar lett, folyamatosan elveszítve tradicionálisan a kisközösséghez tartozó, összetartó szerepét. A sör lassanként tömegtermékké degradálódott, sokat veszítve női, erotikus, anyai tápláló és isteni jellegéből. De ne szaladjunk ennyire előre. A kolostorokban a sör készítésének fénykora nagyjából egybeesett Nagy Károly birodalmának megerősödésével. A szerzetesek, különösen a bencések sok kolostorban főztek sört az uralkodó engedélyével és támogató segítségével.

Mint köztudomású, a bencés rendet Szent Benedek alapította a napfényes Itáliában, és a „Regulában” szabályozta a szerzetesek életét. Ebben a szabálygyűjteményben Benedek apát engedélyezte a mérsékelt alkoholfogyasztást (napi egy hemina bor) – „némi töprengést követően”. Ugyanebben az életszabályzatban kitért másik két nagyon fontos, a sörfőzés minőségét biztosító szempontra is. A 32. fejezet előírja, hogy a kolostor tárgyait gondosan és tisztán őrizték a szerzetesek. „Ha pedig valaki a monostor dolgait piszkosan vagy hanyagul kezeli, feddjék meg, ha nem javul meg, büntessék”.

A tisztaság és gondosság volt az az elvárás, amely lehetővé tette a megfelelő főzési technológia kialakulását. A másik ilyen fontos szempont a sör elterjedése szempontjából a megfelelő árképzés volt. A kézműves testvérekre vonatkozó fejezet kifejezetten meghatározza, hogy a kolostor termékei ne csak kiváló minőségűek, hanem elérhetőek is legyenek: „az árak megszásását illetően pedig föl ne bukkanjon a kapzsáság bűne, sőt, mindig valamivel olcsóbban adják, mint a világiak adhatják, hogy mindenben dicsőíthessék az Istent.”

Ez az utolsó félmondat talán a leglényegesebb. Minden szerzetesi tevékenység lényege Isten dicsőítése. Mennyire igaz ez a kiváló kolostori sörről. A test és lélek táplálékára.

A kolostorok amúgy is fontos helyei voltak a tudomány fejlődésének. A szemlélődő életet élő szerzetesek a környék jólétéről részint a sör segítségével igyekeztek gondoskodni, részint ennél még nagyobb tettekre is elkötelezték magukat. A küldetésüket, hogy valóban nagy dolgokat tegyenek, szintén leírta és szabályozta a Regula:

„Ha egy testvérről valami lehetetlent bíznak [...], és az előljáró megmarad a parancsa mellett [...], tudja meg az alárendelt testvér, hogy ez így lesz a javára, és az Isten segítségével bízva, engedelmeskedjék szeretetből.”

Ebből az erőből táplálkozva a szerzetesek az anyag titkát kezdték kutatni, nemcsak a sörben, hanem az aranyban is. Az alkímia a kolostorok életében mint tudomány jelent meg. A szerzetesek tisztában voltak vele, hogy a földi élet véges, azaz az örök élet elixírje nem itt keresendő, azonban azt is tudták – már csak a „sör-tani” ismereteikből adódóan is – hogy ez az élet javítható. Ebből kiindulva élénken foglalkoztatta őket a gyógyszerattal és a gyógyászzal rokon tartalmú arab alkímista iratok tanulmányozása.

Az alkímia mint természettudomány nagy tekintélynek örvendett, a szellemi élet kiválóságai foglalkoztak vele. Nagy Szent Albert maga is végzett kémiai kísérleteket, és műveiből is kiténik a korabeli vegyészeten való jártassága, illetve egy híres arab alkímista irat, a Tabula Smaragdina pontos ismerete. Tanítványa, a középkor legnagyobb teológusa, Aquinói Szent Tamás már kevésbé mélyült el az alkímia tudományában, ő

az egészet inkább egy gyakorlati megközelítésű erkölcsi kérdésként fogta fel: bűn-e az alkímiával nyert arany eladása? Válaszul azt állapította meg, hogy az alkímistáknak csak és kizárólag a természetes okok és működések kutatására kell korlátoznia a figyelmét. Úgyes technikák alkalmazásával ugyanis jobbítható a világ, az aranycsinálás pedig korántsem annyira lényeges.

Be kell látni: bölcsőbb dolog inkább a sörrel, mint az aranycsinálással foglalkozni.

A kolostori sörfőzdekben láthatóan megvolt a tudományos igény, ma úgy mondanánk, az innovációs szándék. És az innovációt alkalmazták is, ha nem az aranycsinálásban, hát a sörfőzésben.

Azon túl, hogy a kolostorban kiváló terméket tudtak a folyamatos kutatás eredményeként előállítani a szerzetesek, a kolostor söre – mivel nem vetettek ki rá külön adót – olcsó is volt, így alkalmassá vált arra, hogy a tömegek egészséges élelmiszere legyen. A két nagyobb kolostorban, St. Gallenben, illetve Weihenstephanban egyszerre száznál is több szerzetes dolgozott azon, hogy ellássa a fogyasztókat a magas minőségű itallal. Így sörrel is lehetett téríteni.

Természetesen maguk a szerzetesek sem tiltakoztak az ellen, hogy – szigorúan vallási céllal, de – a gyakorlatban is ellenőrizték a sör minőségét. Sőt, a böjti időkben sörrel pótolták a hiányzó kalóriákat. Néha azonban a kissé túlzó alkoholfogyasztás aggályokat is felvetett. Hogy megnyugtassák lelkiismeretüket, a szerzetesek egy hordó jóféle erős böjti sört küldtek Rómába a pápához azzal a kérdéssel: „megszegjük-e a böjtöt, ha ebből fogyasztunk?”. A hosszú út során az ital azonban megromlott, bűdös, zavaros lötytvé változott, így nyugodt lélekkel olvashatták a pápa határozatát, aki miután megkóstolta a hordó tartalmát, a következőt írta: igen, az ital böjtben is korlátlanul fogyasztható – vezeklésként.

Tagadhatatlan, hogy a kereszténységben a bor és a lélek maradt az elsődleges princípium, de szép számmal vannak olyanok, akik a sör mellett tették le a voksukat, így a gyógynövényeiről és gyógyító tudományáról is ismert Bingeni Szent Hildegárd volt az első, aki 1100 környékén részletesen leírta a sörfőzés módját, valamint maga is felhívta a figyelmet a sörfogyasztás egészségügyi előnyeire. Nem csoda hát, hogy – az akkori mértékkel mérve – nagyon magas életkort ért meg.

A középkori gondolkodásmódban is szorosan összefüggött a női princípium és a sör. Szent Dorottya a sörfőzéshez használt gabonaféléket kapta egy angyaltól vértanúsága jutalmául, Szent Miklós pedig adományával három lányt mentett meg a bűntől. A középkori jelképekben ezeket az adományokat a maláta jelenítette meg.

A modern, ipari sörfőzés – a sör halála

A modern korra a sör is lépésről lépésre alakult át tömegtermékké. A kolostorokból először fokozatosan a fejedelmi udvarokba, a városi céhekhez került a sörfőzés joga. A kolostorok egyre kevésbé voltak versenyképesek, a kolduló, prédikáló rendek már nem törekedtek arra, hogy materiális értelemben is jóltsák az embereket. Inkább ők maguk is koldultak, csak azért, hogy közel kerülve mindenkihez az élet igéjét hirdessék. A lélek egyértelműen előtérbe került, a testet is tápláló sör készítését pedig a világi emberek vették kézbe. A hit maradt az egyháznál, a tudást pedig hasznosította a világ. Ez volt

az első lépése annak, hogy a sör veszíteni kezdett szakralitásából.

A női szempont viszont a sör világvá válása során sem vész el rögtön. Az utolsó középkori sörfőző szerzetesnő, Katharina von Bora a kolostorból a sört is magával vitte férje, Luther Márton asztalához. Luther soha életében nem is talált jobb ízű főzetet, mint amelyet Katalin készített neki. Nem véletlenül mondta büszkén: „Szívesen iszom egy korsó sört az ördög ellen, olyankor lenézem őt”.

A másik női tulajdonság, ami a modern korra megváltoztatta a sör történetét, a komló nőisége. A növényi ösztrogénekben gazdag kúszónövény tartósabbá, jobban szállíthatóvá tette a sört, megteremtve a tömeges előállítás és a kereskedelem lehetőségét. A komlónak egyébként legtovább az angolok álltak ellen, akik 1524-ig tiltották annak használatát, sőt, mind a mai napig ellenzik azt a módszert, amely a komló előállítása során csak a nőnemű virágokat tartja meg a növény szárán. Mindeközben IV. Vilmos herceg Bajorországban már 1516. április 24-én, Ingolstadtban sör-tisztasági törvényt (Reinheitsgebot) bocsátott ki, amelyben szabályozta, hogy sör kizárólag maláta, komló, élesztő és víz hozzáadásával készülhet, adalékanyagok nélkül.

A tömeges termelés világos szabályozást igényelt. Folyamat szabályozásra és nem isteni erőkre volt ekkoriban szükség.

Ugyanekkor Itáliában Pietro Pomponazzi megállapította, hogy a világ folyamatai nem az isteni erők működéséből, hanem az emberi tevékenységből fakadnak, sőt még a csodákban sem a természetfelettől, hanem a természetest kell keresni. A hitet és az értelmet, a szentet és a profánt élesen el kell választani egymástól. Az, hogy az esőért fohászoló aquileiai lakosok az égből a felhők között Szent Celesztint látták, az emberi kollektív tudat valós terméke volt, nem pedig isteni jelenség – állította tudományos alapokon Pomponazzi.

Az égi és a földi elválasztása az emberi értelem tisztaságának útja. Szépen lassan másodjára is kinőtt az emberi értelem a kiskorúságból. Ebből az erőből táplálkozik Thomas Morus jóléti állama, az Utópia is az 1500-as évek elején, és ebből az erőből indul a sör is új utakra: az üzlet útjaira. A sör mint alapvető élelmiszer egyre profánabb jelleget öltött, a hozzá kapcsolódó technológiai leírások és eljárási szabályok egyre pontosabbak lettek. A szakrális jelleg helyett a minő-

ség szabályozás és a kapcsolódó adóbevételek lettek elsődlegesek.

A minőséget azonban nem maga az anyag, hanem az érzékelés határozta meg az „esse est percipi”, a „lenni annyi, mint érzékelve lenni” elvének értelmében. Az iparosodás során azért vészett el a sör lényege, hogy csak az érzékeket szolgálja ki. Szűrik, tisztítják, szén-dioxiddal dúsítják egészen addig, amíg mindenhol és mindenütt átlagos, kellemes íze lesz. De hol marad az érzékelés mögött a lényeg? Hová tűnik a sör igazi természete, az örök és kiszámíthatatlan női?

A sör elvilágiasodásával kialakult egy új professzió, a szakszerű sörfőzés. Innentől kezdve azonban kikerült a nők kezéből a sörfőzés joga és tudománya, elszakadt egymástól a sör lényege és az előállítása. Iparosok, tudósok, kereskedők kezébe került az, ami korábban az ősi pogány hithez tartozott. Ezekben az időkben jelentek meg a Bier-Herrek mint a sör minőségét ellenőrző hivatalnokok, akik a szigorú inspektorok szemével, méltó díjazás fejében vigyázták a sör magas minőségének megtartását, továbbá ügyeltek a megfelelő adók kivetésére is. A sör értéké vált, egyre inkább anyagi és egyre kevésbé lelki értelemben. A sör történetében fokozottan előtérbe kerültek a technológiák. A férfiak racionalitása lépésről lépésre rátelepedett a sörfőzés kultúrájára.

A középkor végére a gondos kolostori, illetve céhes sörfőzésből lassanként sörgyártás lett. A sörgyárakból pedig mára a globalizáció, a felvásárlások és egyesülések nyomán nagy söripari konszernek jöttek létre. Mára – mint az élet minden területén – néhány nagy multinacionális cég koncentrálna a sörgyártást.

De mintha a mindent elsöprő koncentráció mégis megtörni látszana, a sör útja talán újra változást jelez: egyre népszerűbb a házi, a kisipari sörfőzés szerte a világon. Netán újra tudunk térni kedves kapcsolatainkhoz? A baráti társaságunkhoz? Mindezt nemcsak a reklámok, hanem a tényleges cselekvés szintjén is? Megélhetjük-e azt az aranykort, amelyben mindenki meghívja barátját a saját söre mellé? A bibliai hagyományban csak a paradicsomkertnek van ennyire közösségi jellege: az idők végén eljövő békéről így ír a próféta: „és egyetlen napon eltörlöm én e föld gonoszságát.” „Azon a napon” – mondja a Seregek Ura – „mindenki meghívja majd barátját szőlője és fügefája alá.” Egy korsó igazi sör a barátok társaságában az örök boldogságot vetíti előre.

Rózsa Ferenc

KÖZELEBB A CSILLAGOKHOZ

Furcsa kis csapattal találkozhatnak időnként a böszörményi emberek. Hol itt, hol ott bukkannak fel titokzatos műszerekkel, melyeket a sötétség beálltával az ég felé fordítanak, és várják a távcsőbe tekinteni vágyó érdeklődőket. Hivatásuknak tekintik, hogy minél több embernek mutathassák meg az égbolt és a Világegyetem csodáit. Ők a Magyar Csillagászati Egyesület Hajdúböszörményi Csoportjának lelkes tagjai.

E csoport története a régmúlta nyúlik visza. A 70-es, 80-as években a Csillagászat Barátok Köre keretein belül végezte ismeretterjesztő tevékenységét Gibárti Csaba és Kancsura Árpád amatőr csillagászok vezetésével. Az igazán komoly munka 1985-ben indult el, amikor is a Művelődési Központ átadását követően Balla Sándor gimnáziumi tanár irányításával rendszeres szakköri foglalkozások indultak. A Művelődési Központ a TIT (Tudományos Ismeretterjesztő Társulat) keretein belül csillagászati távcsövek vásárlásával támogatta a szakköri munkát, melyhez 1988-tól Balogh Zoltán is csatlakozott.

1989-ben a rendszerváltás után az MCSE is újjászerveződött, majd négy évvel később, 1993-ban megalakult az MCSE Hajdúböszörményi Csoportja, mely célul tűzte ki a térség amatőr csillagászainak összefogását. Ez idő tájt sorra alakultak az országban helyi csoportok, ám Balogh Zoltán lelkes munkájának köszönhetően hamar a legeredményesebb helyi csoporttá léptünk elő. Rendszeresen voltak a távcsöves bemutatók és szinte valamennyi országos programon jelen voltunk.

1999-ben Csoportunk nyerte el a teljes napfogyatkozás pályázat digitális kategóriájának első helyezését. 2003-ban pedig nem kisebb esemény házigazdája volt Hajdúböszörmény, mint a Helyi Csoportok Országos Találkozója. 2005-ben Csoportunk is képviseltette magát Nagyszalontán, ahol Dr. Kulin György csillagász -a hazai amatőr csillagászat atyja-, születésének 100. évfordulójára emlékeztünk. Mindenki Gyurka bácsija egész életét az csillagászatnak, azon belül is az amatőr csillagászatnak szentelte. Fő célkitűzése volt, hogy minden embernek lehetősége legyen az un. Galilei-élmény megtapasztalására, vagyis megpillantani a Hold krátereit, megfigyelni a Jupitert és annak négy híres holdját, valamit rácsodálkozni a Szaturnusz lenyűgöző bolygórendszerére. Küldetése minden szempontból sikeresnek mondható. Az Uránia műhelye-

ből százával kerültek ki a mindenki által elérhető árú, ám a kornak megfelelő minőségű távcsövek. Sok-sok magyar amatőr csillagász választotta hivatásul a csillagászatot, vagy fizikusi pályát és vált mára világhírű tudóssá ezen gyermekkori élmények hatására. Tulajdonképpen e sorok írója is Gyurka bácsi „Galilei-élményének” hatására lett amatőr csillagász és jutott el a világ legnagyobb távcsöveinek árnyékába, mint a Magyar vonatkozású HAT exobolygó kutató team munkatársa. Apró, ám semmiképp nem elhanyagolható adalék, hogy Kulin György szülővárosa, Nagyszalonta, Hajdúböszörmény testvérvárosa.

2006-tól egy több, mint tíz éves inaktív időszak kezdődött a Hajdúböszörményi Csoport életében, mely egészen 2018-ig tartott. Ekkor kereste fel Kiss Attila polgármester urat Rózsa Ferenc amatőr csillagász, aki Hajdúböszörménybe költözött, azzal az ötlettel, hogy szeretne a Bocskai István téren rendszeresen távcsöves bemutatókat tartani a lakosság részére. A szálak hamar összeértek. Polgármester úr Balogh Zoltánhoz irányított, aki nagy-nagy örömmel fogadta az ötletet, és engem is, mivel kiderül, hogy mi régóta ismerjük egymást az amatőr élet folytán, csak éppen én nem tudtam, hogy ő böszörményi, Zoltán pedig nem tudott arról, hogy én Hajdúböszörménybe származtam el.

2018 februárjában Balogh Zoltán, Dr. Forgács Attila és jómagam részvételével lázas megbeszélések kezdődtek a Helyi Csoport csipkerózsika álomból való felrészését megcélözva. Zoltán eközben felkereste a hajdani tagokat, akikkel kiegészülve a Böszörményi Csoport ismét felfelé ívelő pályára

került. Rendszeresen jelentkezünk a mindenki által ingyenesen látogatható távcsöves bemutatóinkkal, előadásainkkal, segítjük az érdeklődőket távcsövek beszerzésében.

Tagjaink közt eredményes asztrofotósok, és vizuális észlelésekben kiemelkedő teljesítményt nyújtó amatőr csillagászok is vannak. Hadházi Csaba amatőrtársunk például az AAVSO (American Association of Variable Star Observers) évtizedes vizuális változócsillag észlelője 50.000 fényességbecslést igazoló oklevéllel büszkélkedhet. Mikor ezeket a sorokat írom Csaba már túl van a 80.000. megfigyelésén. De Péter Bence, világhírű zongoraművész is tagjaink sorát gyarapítja, lelkes égbolt fürkésző

Személyes sikerünknek tekintjük a magát lassan országgossá kinövő „Fogadd örökbe a sulit” című kampányunk. Ennek keretében a Tankerülettel megállapodva vállaltuk, hogy azon oktatási intézmény részére, melyek hivatalosan is az országos MCSE tagjaivá kívánunk tartozni, egy rendhagyó tanórát/csillagászati előadást és egy távcsöves bemutatót tartunk.

Előrehaladott tárgyalások folynak a városvezetéssel és a Sillye Gábor Művelődési Központtal egy automatizált, ún. all-sky (teljes égbolt) meteor megfigyelő kamera telepítésével kapcsolatban, mellyel Hajdúböszörmény bekapcsolódna az IMO (International Meteor Organization) világhálózatába. A kamera telepítése nélkülözhetetlen segítséget fog nyújtani az olyan, fényes, médiákat is lázba hozó meteoritok hullott darabjainak fellelésében, mint amilyen a híres, 2013-as Cseljabinszki is volt. Távlati célunk egy olyan közösségi csillagászati megfigyelő hely kialakítása a mi a város zavaró fényeitől távolabb található és megfelel a XXI. század igényeinek.

A jövőben is tervezzük olyan neves tudósok előadásának szervezését, mint amilyen a tavalyi évben Dr. Kiss László Széchenyi díjas csillagász, az MTA rendes tagja, a Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont Főigazgatójának izgalmas előadása volt.

Végül, de nem utolsó sorban nagy örömmel szolgál, hogy 18 év után Hajdúböszörmény adhat otthont az Országos Amatőr csillagász Találkozóknak az eredetileg tervezett tavaszi időpont helyett immár 2021 szeptember 24-25-én. Bízunk benne, hogy addigra a járvány miatti korlátozások, ha meg nem is szűnnek, de legalább enyhülni fognak. Az MCSE Országos Amatőr csillagász Találkozója ezen nagy hagyományokkal bíró rendezvények nyomdokain kíván egy szakmailag újszerű és újdonságértékű találkozási, és továbbképzési lehetőséget biztosítani az amatőr csillagászat – szakcsillagászat és ismeretterjesztés összekapcsolása által. A rendezvény célja, hogy az amatőr csillagászok és a hivatásos csillagászok együttműködését közös jövőbeli aktivitások és projektek formájában elősegítse, mind csillagászati szakmai, mind pedig kiemelten ismeretterjesztő-tudománykommunikációs területeken. Az MCSE Országos Amatőr csillagász találkozó az előadónak meghívott hivatásos csillagászokkal, szakcsoportvezetőkkel és tudománykommunikációban dolgozó munkatársakkal egy szakmai konferencia formájában valósul meg.

A rendezvényre számos neves hazai csillagászt, fizikust és amatőr csillagászt várunk, akik a csillagászat legfrissebb eredményeiről tartandó előadásaikkal színesítik a programot.

A találkozó keretén belül, amennyiben az időjárás is kegyeibe fogad minket, a Bocskai téren sötétedéstől távcsövek tucatjai várják majd az érdeklődőket egy kis virtuális űrutazásra.

Balla Zoltán

A csupa szív költőnő

„Ecsetvonások” Czégény Nagy Erzsébetről

Költőnőnk tősgyökeres böszörményi. Gyermekkorát, ifjúsága nagyobb részét az Eötvös József utcán, az Eötvös József Általános Iskola udvarán lévő szolgálati lakásban élte egy lány és egy fiú testvérével, ahol szülei hivatalsegédék voltak. Szegény családból származik: sok megpróbáltatáson mentek keresztül, amelyekre nem szívesen szeret visszaemlékezni. De voltak felhőtlenebb időszakai is, melyek apró képkockák-ként élnek benne: édesanyja arca, szerető ölése, féltése, testvérei szerető ragaszkodása. Nagy trauma számára, hogy szülei és két testvére már eltávoztak az élők sorából.

Mindenekelőtt e város atmoszférája, környezete, a szülői házban szerzett emlékei, élettapasztalatai inspirálják költészetét. E helyen érlelődnek máig is költői gondolatai, itt található az az eltéphetetlen gyökér, amelyből az alkotás talán soha, vagy nehezen megfejtethető misztériuma segíti világra jönni azokat a belső képeket, belső tartalmakat, amelyek csak és csakis az ő művészetére jellemzők. Maga mondja magáról: – Úgy kellett nekem az írás, mint egy falat kenyér.

Költészetének eddigi könyv-alakban megjelent versei 2009-ben „Fény-térben” és 2012-ben „ecsetvonások” címmel kerültek a publikum elé. Ezen kívül két NET-kötettel is büszkélkedhet. Hogy lesz-e ötödik? Az a jövő nagy kérdése ...

Az első és második osztályt a Kálvineum utcai Általános Iskolában jártam, a harmadik osztály első félévét a Bethlen Gábor Általános Iskolában, és onnantól végig az Eötvös József Általános Iskolában tanultam – mondja a kellemes hangú, kedvesen mosolygó, csupa szív Erzsébet.

Nem volt olyan tanítóm, tanárom, akit ne szerettem volna. Közülük is nagy hatással volt rám Bakó Sándor akkori igazgató, aki az egyik kedvenc tantárgyamat, a matematikát tanította és Kádár Józsefné, aki a rajztudásomat fejlesztette, ugyanis akkor még minden álmom az volt, hogy képzőművészetet fogok tanulni, amiben a tanárnőm is nagyon bátorított. Ebből különböző okok miatt nem lett semmi, és a sikertelenség után csak úgy, találomra beiratkoztam a Kereskedelmi és Vendéglátó Ipari és Szakközépiskolába. Szakot sem választottam, de a felvételi bizottság javaslatára a cukrász képzésre nyertem felvételt, a jó

kézügyességem miatt. Sikerral és a cukrászok között a legjobb eredménnyel tettem le a szakmunkásvizsgát. 1985-ig cukrászként dolgoztam, közben továbbtanultam, s egy két éves üzletvezetői középfokú iskolát is elvégeztem. Mindeközben született két fiam, Zsolt és Csaba, akik már családosak, és megajándékoztak hat gyönyörű unokával. 1985 nyarától a nyugdíjba vonulásomig élelmészvezetőként tevékenykedtem a Bocskai István Általános Iskolában, amihez újabb két évig tanultam középfokon a közétkeztetés fortélyait.

Bár sohasem jártam zeneiskolába – folytatja Erzsébet a művészetek felé hajló gondolatait –, mindig szerettem énekelni, mindig is magamban éreztem a zene lüktetését. Anyukámnak gyönyörű hangja volt fiatalabb korában, s mindegy, hogy szegények voltunk, de a dalos kedvét nem szegte a nincstelenség. El kell mondjam, hogy

komoly zenével viszont először 9 évesen találkoztam, amikor keresztmamámnál, anyukám testvérénél nyaraltam. Egyszer elengedett a mozi-ba egyedül, ahol Giuseppe Verdi Trubadúr című operáját vetítették. Nagyon nagy hatással volt rám, előtte soha nem találkoztam ezzel a műfajjal. Mint mondtam: zeneiskolába nem jártam, mégis életemem lett a zene. Néptáncot is tanultam egy rövid ideig 15 éves koromban, de az akkori főnököm megátolta az első fellépési lehetőségem, és mindig úgy készítette a munkahelyi beosztásomat, hogy akadályozza a néptáncolást.

Sok év múlva, 1994-ben találtam meg a zenéhez való vonzódásom életértelmét, a kórusmuzsikát, hisz az énekelt szöveg elkülönül a hétköznapi beszédétől, furcsa rangot ad a szónak, mintha így érne el a legtitkosabb helyekre, szívünk, érzelmeink legmélyére. Kodály Zoltán ezt így fogalmazta meg: „Az ének felszabadít, bátorít, gátlásokból, félnépségből kigyógyít, koncentrált, testi-lelki diszpozíciót javít, munkára kedvet csinál, figyelemre, fegyelemre szoltat.”

Az akkor még Városi és Pedagógus kórusnak lettem tagja (ma már Daróci Bárdos Tamás karnagy, zeneszerző nevével büszkélkedhetünk), s a zene mellett olyan barátokra is leltem, akikkel a mai napig tart a barátság, amely erősít, lelki kiteljesedést jelent számomra.

Úgy gondolom, hogy éppen a zenében való ténykedésem hozott ki a félnépségből, a gátlásaimból, amik a nehéz gyermekéveim következményei voltak. Az utóbbi pár év óta a Hajdúböszörményi Népzenei Együttesnek is tagja vagyok.

Hosszú évek és kemény életérettség kellett ahhoz, hogy gátlásaimat leküzdjem, és a gyermekkori versirogatások után 2002-ben újra kezdem írni. Mindig is a könyvek voltak a jó barátaim. Mindenevő voltam, de főleg a verseket, a szépiro-

dalmat, na és a krimiket részesítettem előnyben. A versírást igazából először csak Anyák napjára tartogattam. Később, már 14-15 évesen, a szerelem ihletett meg. Hogy mi volt az első versem, arra már nem is

emlékszem. Egy spirálfüzetnyi gyűlt össze, amit a barátnőim kézzől kézre adtak addig-addig, míg egyszer kézen-közön eltűnt. Sosem kaptam vissza. Aztán az élet elfordított az írástól, korai férjhezmenetel, család, gyerekek, rosszul sikerült házasságok, magamba-fordulás, újra és újra vesztesség. De mindig sikerült talpra állnom. A versek olvasása iránti szerelmem viszont töretlen maradt. Ady Endre, József Attila, Wass Albert ... Mindig is lenyűgözött zenéjük, dallamuk, lüktetésük. Bennem új életre keltek, velük éltem, velük fájtam s örültem, velük haltam. Egy ilyen alkalomkor sikerült írnom egy cikket „Boldogságkeresés” címen. Egyik barátom tanácsára beküldtem a Nők Lapja szerkesztőségébe, és ez az írásom lett a „Hét cikke”. Ebben az időszakban találtam rá az interneten a Barátok Verslistára, és jöttek az ihletek. Ki kellett írnom magamból az összegyűlemlett feszültségeket. Megkönnyebbültem, s már kezdtem meglátni magam körül a szépséget, megélni a jószágot, a szeretetet. Úgy kellett nekem az írás, mint egy falat kenyér. Igazából soha nem törtem babérokra vagy ismertségre. Nem azért írom verseimet. Azért írom, mert ez egy kényszer. Lelki kényszer. Verseim olyanok, mintha gyerekeim lennének. Bánatból, csalódottságból, traumákból (mint gyász, csalódás, betegség). Aztán csak úgy kiröppennek szerelemből, örömből, szeretetből, Ami viszont mindig is megérint, a természet szépsége, különlegessége, csodái.

Írok emberi érzelmekről, hangulatokról, de hajlamos vagyok a fantáziámat szabadon engedni és az agyamból kibomló képeket beilleszteni verseimbe. Igazából nem is az a lényeg, hogy nekem mi a kedvenc témám. Meg kell, hogy szólítson egy téma. Lehet az akár a kedvenc témám is, ha nem szólít meg! Példa rá, hogy Édesanyám halála után, pár évig, annyira leblokkoltam, hogy ha néha írtam is, csak anyaversek tudtak megszületni.

A Barátok Verslista nevű irodalmi közösség meghatározta a további szárnypróbálgatásaimat – folytatja gondolatait Erzsébet. A mai napig tart a kötődésem és tagságom ehhez a csoporthoz, és mély barátság alakult ki a verslista vezetőjével, Baranyai Attilával. Nagyon sokat köszönhetek ennek a közösségnek, inspiráltak, bátorítottak, megjelenési lehetőséget biztosítottak antológiában, folyóiratokban.

2009-ben ismertem meg Varga Tibor irodalmárt – fűzi tovább gondolatait riportalanyom. Ő felfigyelt verseimre, szakmai tanácsokkal látott el, és inspirált egy kötet „megvalósításához”. Így jelent meg első verseskötetem „Fény térben” címmel 2010-ben.

Amikor 2012-ben megjelent a „másodszülettem” az „ecsetvonások” ez már kicsit stílusváltás volt. Hatással volt rám, Papp Für Jánossal, a Kertész László Irodalmi Kör elnökével való irodalmi kapcsolat, s ez elmozdított addigi irányvo-

nalamról. A kötet előszavát Csiha László Tanár Úr, irodalmár jegyezte, akinek nagyon sok hasznos tanácsot köszönhetek. Először NET- kötetként jelent meg a MEK-en, s még ugyanebben az évben nyomtatásban is kiadták, de már kibővített tartalommal, egy új ciklus került a verses-kötetbe, szintén ecsetvonások címmel.

2017-ben egy újabb NET- kötet került fel a MEK-re, ami főleg prózát tartalmaz nagyobb részben Árvaság címmel. Ez egy hajdúböszörményi kovácsmester unokájának tíz éves ciklusát mutatja be teljes hitelességgel.

Mint említettem: két kötetem van nyomtatásban és kettő NET kötet, de ha megkérdezem, melyikre vagyok a legbüszkébb akkor visszakerdezek: Te melyik gyerekedet szereted a legjobban? Melyikre vagy a legbüszkébb? Ha mélyen magamba nézek, akkor azt mondom, hogy mégis közelebb áll hozzám az „ecsetvonások” nyomtatott, bővített kiadása. Ez már érettebb, mint az első kötetem, s a szabadabb versformában jobban ki tudok teljesedni.

Verseim olvashatók voltak már Kalákában, a Holnap Magazinban, Aranyceruzában, dr. Mátyás Ernő kiadásában két antológiájában, Litera-Túra Irodalmi és Művészeti antológiában, és még további antológiákban, valamint az Irodalmi Rádióban, ahol Zsoldos Árpád művészportrét készítettem velem. Tagja voltam egy ideig ott is, cd-ken is hallhatók verseim, volt már meghívásom a Gondolában.

Lényegében mára folyamatos a megjelenésem a Verslista antológiákban és folyóirataiban, valamint az „Epreskert sokoldalú virtuális periodika” számaiban, valamint rendszerességgel közösségi oldalon osztom meg verseimet.

Szeretném megemlíteni a kiemelkedőbb díjazásaimat – mondja szerényen a kissé megszeppenő költő. A Barátok Verslistától 2010-ben Amatőr Irodalomért Verslista díjat vehettem át publikációért. 2012-ben pedig a közösségért kategóriában lettem Verslista díjas. Ugyancsak 2012-ben a Hajdúböszörményi Íróklubban különdíjat kaptam. 2013-ban a Gyömrői Színház „Romantika ünnep” pályázatára beküldött versem különdíjas lett. Sajnos nem tudtam részt venni a díjátadón, ahol a színház művészei adták elő a díjazott verseket. 2017-ben a 6-os csatorna pályázatára küldött versem 2. helyezést kapott. Országos „Hazai tájakon” nevű pályázaton a „Városom” című versem lett a 2. helyezett.

Hogy lesz-e ötödik kötetem? Ezt nem tudom, most megmondani, az a jövő nagy kérdése, mert ez több mindentől függ. Igaz, félben van egy elképzelésem, ami valós történeten alapul, s néhány éve talonban van. Ha sikerülne befejeznem, akkor abból is NET-kötet lenne. A címe talán ez lesz: „Üdvözlés a nagy vízen túlról”. Verseskötet? Manapság verset már inkább csak interneten olvasnak az emberek. Nincs túl nagy keletje a versesköteteknek, éppen ezért osztom meg közösségi oldalakon a verseimet. A másik dolog, hogy ma az „amatőr” költők csak magánkiadásban tudják megjelentetni nyomtatott példányban alkotásaikat, és ez bizony nem kevés anyagi teher.

A Fény-térben című kötet előszavában Varga Tibor a következőket írja: „Ösztönös művésszel van dolgunk, aki ugyanakkor mégsem amatőr... Képi világa egészen sajátos, a színeknek eddig még nem fogalmazott árnyalatai – altatólila, rozsdá-arany –, nyitottságukban is zárt kompozíciói, a legteljesebb lelki kitarulkozásra való képessége avatják őt igazi alkotóvá”.

Csiha László pedig így fogalmaz az ecsetvonások című kötet bevezetőjében: „Czegény Nagy Erzsébet a kötet címét a képzőművészetből veszi.

Ezzel egyszerre utal arra, hogy a külvilág nagymértékben meghatározza verseit, de ugyanakkor a külvilág ábrázolása mellett főként belső világát akarja kifejezni, nem részletezve, csak a lényegét, néhány találó vonással. Az impresszionista látásmód jut eszünkbe, alkotásait olvasva”.

Ilyen adottságokkal felvértezve alkot Böszörményi költőnője. Ha teheti Kedves Olvasó, lapozzon bele Czegény Nagy Erzsébet fent említett kötetébe, és verseiben bizonyosan talál olyan költői képeket, amelyek megragadják fantáziáját.

Tóthné Nagy Erzsébetnek hívják / írói néven: Czegény Nagy Erzsébet /

Hajdúböszörményben születtem, 1953. január 11.-én.

Édesanyám Czegény Erzsébet,
Édesapám Nagy István.

Két testvérem Katalin és István. Sajnos mind a négy családtagom eltávozott az élők sorából.

Gyermekkorom, ifjúságom legnagyobb részét az Eötvös József utcán éltem az Eötvös általános iskola udvarán lévő szolgálati lakásban, ott voltak a szüleim hivatalsegédék.

Szegény családból származom, sok megpróbáltatás mentem keresztül, amire nem is igazán szeretek visszaemlékezni, de voltak felhőtlenebb időszakok is, ezek apró képkockákként mindig bevillannak előttem, édesanyám arca, szerető ölelése, féltése, a testvéreim szerető ragaszkodása. Nagy trauma számomra az elvesztésük.

Nem jártam zeneiskolába. Az első és második osztályt a Kálvineumi Ált. iskolában jártam, a harmadik osztály első félévét a Bethlen Gábor Ált. iskolában, és onnantól végig az Eötvös József Ált. Iskolában. Nem volt olyan tanítóm, tanárom, akit ne szerettem volna, de kiemelném Bakó Sándor akkori igazgatót, aki az egyik kedvenc tantárgyamat, matematikát tanította, és Kádár Józsefnét, aki a rajztudásomat fejlesztette, ugyanis akkor még minden álmom az volt, hogy képzőművészetet fogok továbbtanulni, amiben a tanárnőm is nagyon bátorított. Ebből különböző okok miatt nem lett semmi, és a sikertelenség után csak úgy, találomra beiratkoztam a Kereskedelmi és Vendéglátó Ipari és Szakközépiskolába. Szakot sem választottam, de a felvételi bizottság javaslatára a cukrász szakmára nyertem felvételt, a kézügyességem miatt. Sikerral és a cukrászok között a legjobb eredménnyel tettem le a szakmunkásvizsgát.

1985-ig dolgoztam cukrászként, közben továbbtanultam, s egy két éves Üzletvezetői középfokú iskolát is elvégeztem. Mindeközben született két fiam, Zsolt és Csaba, akik már családostól, és megajándékoztak hat gyönyörű unokával. 1985 nyarától a nyugdíjba vonulásomig élelmészvezetőként dolgoztam, amihez újabb két évig tanultam középfokon a közétkeztetés fortélyait.

Mindig is szerettem énekelni, mindig is magamban éreztem a zene lüktetését. Anyukámnak gyönyörű hangja volt fiatalabb korában, s mindegy, hogy szegények voltunk, de a dalos kedvét nem szegte a nincstelenség. El kell mondjam, hogy komoly zenével viszont először 9 évesen találkoztam, amikor keretmamámnál / anyukám testvére / nyaraltam. Elengedett egyszer a moziba egyedül, ahol a Trubadúr című művet vetítették.

Nagyon nagy hatással volt rám, előtte soha nem találkoztam ezzel a műfajjal. Zeneiskolába nem jártam, mégis életemem lett a zene. Néptáncot is tanultam egy rövid ideig 15 éves koromban, de az akkori főnököm meggátolta az első fellépési lehetőségem, és továbbra is úgy készítette a beosztásomat, hogy nem tudtam folytatni.

Sok év múlva, 1994-ben találtam meg a zené-

hez való vonzódásom életértelmét, a kórusmu-zsikát, hisz az énekelt szöveg elkülönül a hétköz-napi beszédétől, furcsa rangot ad a szónak, mint-ha így érne el a legtitkosabb helyekre, szívünk, érzelmeink legmélyére.

Kodály Zoltán ezt így fogalmazta meg: „Az ének felszabadít, bátorít, gátlásokból, félnépségből kigyógyít, koncentrált, testi-lelki diszpozíciót javít, munkára kedvet csinál, figyelemre, fegyelemre szoltat.

Az akkor még Városi és Pedagógus kórusnak lettem tagja, s a zene mellett olyan barátokra is leltem, amely a mai napig tart és erősít, lelki kiteljesedést okoz.

Úgy gondolom, hogy éppen a zenében való ténykedésem hozott ki a félnépségből, a gátlásaimból, amik a gyermekéveim következményei voltak. Ehhez évek kellettek, de ez vezetett oda, végül is, hogy 2002- ben újra írni kezdtem.

Az utóbbi pár évben a Hajdúböszörményi Népzenei Együttesnek is tagja vagyok.

Mindig is a könyvek voltak a jóbarátaim. Mindenevő voltam, de főleg a verseket, a szépirodalmat, na és a krimiket részesítettem előnyben. A versírást igazából gyermekként kezdtem, először csak anyák napiakat, később, 14-15 évesen a szerelem ihletet meg. Hogy mi volt az első versem, arra már nem is emlékszem. Egy spirálfűzetnyi gyűlt össze, amit a barátnőim kézzől kézre adtak addig-addig, míg egyszer kézen-közön eltűnt. Sosem kaptam vissza. Aztán az élet elfordított az írástól, korai férjhezmenetel, család, gyerekek, rosszul sikerült házasságok, magamba-fordulás, újra és újra veszteség. De mindig sikerült talpra állnom. A versek olvasása iránti szerelmem viszont töretlen maradt. Ady Endre, József Attila, Wass Albert, stb. Mindig is lenyűgözött zenéjük, dallamuk, lüktetésük. Bennem új életre keltek, velük éltem, velük fájtam s örültem, velük haltam. Egy ilyen alkalomkor sikerült írnom egy cikket „Boldogságkeresés” címen. Egy barátom tanácsára beküldtem a Nők Lapja szerkesztőségébe, és ez az írásom lett a „Hét cikke”. Ebben az időszakban találtam rá az interneten a Barátok Verslistára. És jöttek az ihletek. Ki kellett írnom magamból az összegyűlemlített feszültségeket. Megkönnyebbültem, s már kezdtem meglátni magam körül a szépséget, megélni a jószágot, a szeretetet. Úgy kellett nekem az írás, mint egy falat kenyér.

Igazából soha nem törtem babérokra, vagy ismertségre. Nem azért írom verseimet. Azért írom, mert ez egy kényszer. Lelki kényszer. Verseim olyanok, mintha gyerekeim lennének.

Gyereketek. Bánatból, csalódottságból, traumákból /mint gyász, csalódás, betegség/. Aztán csak úgy kiröppennek szerelemből, örömből, szeretetből, Ami viszont mindig is megérint, a természet szépsége, különlegessége, csodái.

Irok emberi érzelmekről, hangulatokról, de hajlamos vagyok a fantáziám szabadon engedni és az agyamban bomló képeket beilleszteni verseimbe. Igazából nem is az a lényeg, hogy nekem mi a kedvenc témám. Meg kell, hogy szólítson egy téma. Lehet az bár a kedvenc témám is, ha nem szólít meg! Példa rá, hogy Édesanyám halála után, pár évig, annyira leblokkoltam, hogy ha néha írtam is, csak anyaversek tudtak megszületni.

A Barátok Verslista nevű irodalmi közösség meghatározta a további szárnypróbálgatásaimat. A mai napig tart a kötődésem és tagságom ehhez a csoporthoz, és mély barátság alakult ki a verslista vezetőjével, Baranyai Attilával. Nagyon sokat köszönhetek ennek a közösségnek, inspiráltak, bátorítottak, megjelenési lehetőséget biztosítottak.

tak antológiában, folyóiratokban, illetve ez tart a mai napig is.

2009-ben ismertem meg Varga Tibor irodalmárt, aki felfigyelt verseimre, szakmai tanácsokkal látott el, és inspirált egy kötet megvalósításához. Így jelent meg első verseskötetem „Fény térben” címmel 2010-ben.

Amikor 2012-ben megjelent a „másodszülöttem” az „ecsetvonások” ez már kicsit stílusváltás volt. Hatással volt rám, Papp Für János és a Kertész László Irodalmi Kör elnökével való irodalmi kapcsolatam, s ez elmozdított addigi irányvonalamról. Először NET- kötetként jelent meg a MEK-en, s még ugyanebben az évben nyomtatásban is megjelent, de már kibővített tartalommal, egy új ciklus került a verseskötetbe, szintén ecsetvonások címmel.

2017-ben egy újabb NET- kötet került fel a MEK-re, ami főleg prózát tartalmaz nagyobb részben Árvaság címmel. Ez egy hajdúböszörményi kovácsmester unokájának tíz éves ciklusát mutatja be teljes hitelességgel.

Kiadott műveim:

Fény-térben 2010 versek nyomtatásban
„ecsetvonások” versek NET-kötet 2012 Magyar Elektronikus Könyvtár/
„ecsetvonások” bővített kiadás versek nyomtatásban,

Árvaság NET-kötet próza és Anyaversek Magyar Elektronikus könyvtár

Két kötetem van nyomtatásban kiadva és kettő NET kötet, de ha megkérdezed, melyikre vagyok a legbüszkébb akkor visszakerdezek: Te melyik gyerekedet szereted a legjobban? Melyikre vagy legbüszkébb? ... De azért ha mélyen magamba nézek, akkor azt mondom, hogy közelebb áll mégis hozzám az „ecsetvonások” nyomtatott, bővített kiadása. Ez már érettebb, mint az első kötetem, s a szabadabb versformában jobban ki tudok teljesedni.

Verseim olvashatóak voltak már Kalákában, a Holnap Magazinban, Aranyercuzában, Dr Mátyás Ernő kiadásában két antológiájában, Litera-Túra Irodalmi és Művészeti antológiában, és még további antológiákban, valamint az Irodalmi Rádióban, ahol Zsoldos Árpád művészportrét készített velem, tagja voltam egy ideig ott is, cd-ken is hallhatók verseim, volt már meghívásom a Gondolában.

Lényegében mára a folyamatos megjelenés Verslista antológiákban és folyóirataiban, valamint az „Epreskert sokoldalú virtuális periodika” számaiban, valamint rendszerességgel közösségi oldalon osztom meg verseimet.

A Barátok Verslistától 2010-ben Amatőr Irodalomért Verslista díjat vehettem át publikációért, 2012-ben pedig a közösségért kategóriában lettem Verslista díjas.

2012-ben a Hajdúböszörményi Írótaborban különdíjas lettem.

2013-ban a Gyömrő Színház „Romantika ünnep” pályázatára beküldött versem különdíjas lett. Sajnos nem tudtam részt venni a díjátadón, ahol a Színház művészei adták elő a díjazott verseket.

2017-ben a 6-os csatorna pályázatára küldött versem 2. helyezést kapott.

Országos „Hazai tájakon” nevű pályázaton a „Városom” című versem lett a 2. helyezett.

Nem tudom, hogy lesz-e ötödik kötetem. Igaz, félbe van egy történetem, ami valós történeten alapul, s néhány éve talonban van, ha sikerülne befejeznem, akkor abból is NET-kötet lenne. A címe talán ez lesz: „Üdvözlét a nagy vízen túlról”. Verseskötet? Manapság már inkább interneten olvasnak az emberek, nincs túl nagy keletje a versesköteteknek, éppen ezért osztom meg közösségi oldalon a verseimet. A másik dolog, hogy ma az „amatőr” költők csak magánkiadásban tudják megjelentetni nyomtatott példányban alkotásaikat, és ez bizony nem kevés anyagi teher.

Czégény Nagy Erzsébet

Milyen volt...

Édesanyám születésnapjára (február 17)

(Parafrázis Juhász Gyula, Milyen volt című versére, szabadon)

„Milyen volt szőkesége, nem tudom már,”

Csak azt tudom, sohasem festette,
S ha hajában kacér szél bujkált,
Tengeri csigák játszottak benne.

Milyen volt szeme zöldje, nem tudom már,
Talán pisztácia tenger csillámos selyme,
S amikor ölében kisdédként dajkált,
Belemerültem a csillám-végtelenbe.

Milyen volt a hangja, nem tudom már,
Csak azt tudom, ha dalra fakadt,
Ezernyi csengő lágy dallamban
Sírásra készítette a csillagokat.

2021. február 16.

Czégény Nagy Erzsébet

Születésnapomon (visszanéző)

(Parafrázis, József Attila nyomán, szabadon)

hatvannyolc éves lettem én
jöhet egy újabb költemény
irka-
firka

megjártam rögös utakat
magam mögött hagyva nyomokat
kevés
vetés

elhagytam három férjemet
kérdés, ki hogyan szeretett
azám
babám

átéltem lelke poklait
ledöntöttem gátak falait
mindez
vértéz

megszültem két fiamat
unokák állnak sorfalat
hálás
áldás

voltak szárnyaim repültem
óceán habjába merültem
extrém
bohém

kiadtam három könyvem
a negyedik csak felsejlett
jövő
idő

most itt állok a vártán egyedül
remény áll mellettem hegedül
azám
(csak) lazán

2021. január 11.

Mester Béla

Ki és mi segítette Hitler hatalomra jutását?

Az NSDAP újralapítása 1925. február 27-én, München

Az alábbi írásban nem azt vizsgáljuk, hogy miként alakultak a Weimari Köztársaság parlamenti választásai, és hogy ebben hogyan szerepeltek a nemzetiszocialisták, kik, azaz milyen társadalmi rétegek, csoportok, az ország mely részéről, milyen egyházhoz tartozók adták le voksukat rájuk. Sokkal inkább az érdekel bennünket, hogy konkrétan kik, és mely gazdasági csoportok támogatták, akár Németországon belül, vagy külföldről őket. A kommunista propaganda meghatározásai, amelyekben definiálják a támogatókat, azt, hogy kiknek az érdekében jött létre, és működött, kinek az érdekeit szolgálta a fasizmus, itt csak egy rövid áttekintést adunk. Klasszikus példája ennek, hogy a Komintern VII. kongresszusán, a bolgár Dimitrovtól származik a fasizmus definíciója. Nos nem tőle származik, és nem akkor született a definíció, hanem a Komintern VB 1933. decemberi plénumán fogalmazták meg. Dimitrov ekkor a Reichstag-per kapcsán Németországban, Lipcsében börtönben ült, mint vádlott. Tehát a meghatározás szerint: „A hatalmon lévő fasizmus a finánctóke legreakciósabb, legsovínisztabb, legimperialistább elemeinek nyílt terrorista diktatúrája.” Néhány megjegyzés ehhez. Ami Németországban volt, az nemzetiszocializmus, fasizmus Olaszországban létezett. A támogatókról pedig épp az alábbiakban fejtjük ki gondolatainkat.

Amikor 1919. szeptember 16-án Hitlert felvették a Német Munkáspártba, akkor a párt kasszájában 7,5 márka volt, ahogy később a Mein Kampf című művében írta. Tudni kell, hogy a Német Munkáspárt létrehozásában segédkezett a titokzatos Thule Társaság, amelynek tagja volt a kicsi párt két alapítója: Anton Drexler és Karl Harrer. Harrer a Münchener-Augsburger Abendzeitung sportújságírója volt, míg Drexler a müncheni vasúti üzemben volt lakatos. A Thule Társaság a kicsi nacionalista, völkisch, antiszemita pártot rendkívül csekély összeggel támogatta, mivel hogy saját működésükre is kellett pénzt fordítani, továbbá a szabadcsapatok (Freikorps) támogatására. Aki már „komolyabb” összegeket tudott a Reichswehr pénzalapjából juttatni, az Ernst Röhm százados volt. A pénzt Singer, a párt pénztárosa, aki bajor állami kishivatalnok volt, a bevételeket a következőképpen kezelte, egy bádogdobozba tette és a hóna alatt vitte haza. Otthon a konyhaasztalra borította, és a fémpénzeket címletek szerint szortírozta. Hitler említette egy alkalommal, hogy a korai támogatók: Josef Füss, Gahr (ékszerészek), Pöschl (egy kisebb üzlet tulajdonosa) voltak. Nem voltak vagyonosak, a jövedelmük egy részét fordították a párt számára. Továbbá más müncheni boltok is adtak még támogatást, például Oskar Körner (1923. november 9-én halt meg a sörpuccs során).

És elérkeztünk a Német Munkáspárt, később Nemzetiszocialista Német Munkáspárt fő támogatóihoz. Az olvasó lehet, hogy meg fog lepődni azon, hogy a párt fő bevétele ekkor a korai időszakban, és később is, már mint országosan jelentős párt, honnan származott. 1. A párt gyűlésein belépődíjat kellett fizetni, kivéve a volt frontkatonákat, a munkanélkülieket, és a diákokat, köztük is főleg az egyetemi hallgatókat, akik nagyon vonzódtak a völkisch, nacionalista, antiszemita eszmék iránt (Richard J. Evans). 2. Aki belépett a pártba, minden hónapban fizetnie kellett tagdíjat. 3. A gyűléseket követően adományokat fogadtak el a résztvevőktől. 4. A párt taglétszámának növekedésével a bevételek emelkedtek. — Akkoriban nagyon meglepő volt, hogy ezeken a gyűléseken is sok középosztálybeli nő vett részt. Például Carola Hoffmann asszony, aki egy iskolaigazgató özvegye volt. Rendszeresen adományozott a nyugdíjából és férje megtakarított pénzéből szerény összegeket. Egy ideig az ő vidéki otthona szolgált a párt nem hivatalos központjául. A párt egy, később is csak néhány főből álló alkalmazottja, munkáját ingyen végezte.

A Kapp-puccs idején Hitler és Dietrich Eckart Berlinbe utazott, ahol észak-németországi jobboldali körökkel és személyekkel kerültek kapcsolatba Eckart révén. Így például Carl Bechstein zongorakészítő feleségével, Helene Bechsteinnal, akinek

Hitler, Göring, Ford

Hitler és pártja szimpatikus volt. Ő volt az első, aki „viszonylag” jelentős adományokat adott a pártnak (ékszerek). Hitler egyébként nem fogadott el a pártvezetői (hét főből álló bizottság tagja, majd a párt fő propagandistája, majd elnöke) munkájáért bért. A párt 1920. december 18-án megvásárolta a Thule Társaság irányítása alatt álló Völkischer Beobachter (Népi Figyelő) újságot. Miből? A pénzt a következők adták össze: dr. Gottfried Grandel, Augsburg egyik jelentős nagyiparos, Simon Ekart a Hansa Bank tisztviselője, Ritter von Epp a Reichwehr tábornoka, dr. Gutberlet és Dietrich Eckart. A lap jelentős nyereséget jelentett a párt számára. 1921 nyarán a párt létszáma 3000 főre nőtt, de bővült a támogatók köre is, akik egy kommunista előretöréstől tartottak: dr. Emil Gansser a Siemens és Halske cég igazgatója; Schröder admirális. Bár hozzá kell tennünk az elmondottakhoz, hogy a felső és középosztálybeli támogatókat megrémítették a párt szociális követelései, amelyek a párt 1920. február 24-én elfogadott 25 pontos programjában voltak. 1922. augusztus 12-én csatlakozott a párthoz Kurt Lüdecke, ez az energikus ember, aki aktívan vett részt a támogatók keresésében, és az SA szervezésében, felszerelésük beszerzésében és elhelyezésében. Ezeket egy olcsó bérleményben tárolták. Ő, Lüdecke vállalkozó kiskereskedő volt, a haszonból támogatta a nemzetiszocialistákat. 1922. november 22-én részt vett az egyik gyűlésen Ernst Haufstaengl, aki félig amerikai származású volt, saját kiadványát üzemeltetett. 1000 dollárt adott kölcsön, kamatmentesen Hitleréknek, két amerikai nyomdagép megvásárlására, amelyekkel napi szinten, nagyobb méretben és jobb minőségben lehetett a párt lapját kinyomtatni. 1000 dollár egy vagyon volt abban az időben, amikor a márka hatalmas tempóban inflálódott.

A párt másik adománygyűjtője, Max Erwin von Scheubner-Richter volt, aki felső-középosztálybeli baltikumi családból származott. Nagyon kiterjedt orosz kapcsolatokkal rendelkezett, mint elmene-kült olajmágnások, nagyiparosok: Gukasov, Köppen báró, Lenison, Nobel, Leuchtenberg herceg. Azért támogatták Hitler pártját, mert azt gondolták, hogy hatalomra jutva, a németek elűzik hazájukból a bolsevikokat. Az orosz emigránsoknak Scheubner-Richter Bad Reichenhallban egy egyesítő kongresszust szervezett, akik hajlandók voltak támogatást nyújtani a nemzetiszocialistáknak. A jelentősebb személyek: Biskupskij tábornok,

Kirill nagyherceg, II. Miklós unokatestvére, és még más nagyhercegek, grófok és tábornokok, Borisz Brasol, Cserep-Szpiridovics vezérőrnagy. Nyilván csak abból tudtak adományt, támogatást adni ezek a személyek, amit sikerült kimenekíteniük Oroszországból, a vagonukból.

Mindezek mellett 1922–23-ban olyan német támogatók is megjelentek a színen, mint Elsa Bruckmann, a kiadványtalan-tulajdonos Hugo Bruckmann felesége, aki román hercegnő volt, Cantacuzene. Winifred Wagner, Richard Wagner menyecskéje, és Getrud von Seidlitz, baltikumi nemesi család lánya, aki nagyobb összeget adott Hitleréknek. Amint említettük korábban, az adományok zöme műtárgy volt. További támogatók, átlagos üzletemberek: dr. Kuhlo, dr. Nöll és Hermann Aust.

1923-ban maga Hitler is ellátogatott Svájcba, adománygyűjtő körútra. (Súlyos infláció Németországban, a márka egyre értéktelebb!) További támogatások érkeztek Csehszlovákiából, és Ausztriából, valamint a német haditengerésztől. Göring csatlakozása sokat jelentett, nem csupán anyagi helyzete miatt, hanem kapcsolatai és szervezőképessége miatt is.

Az első komolyabb támogatásokat Fritz Thyssen, a Vereinigte Stahlwerke (Egyesült Acélművek) elnöke adta 1923-ban Ludendorff tábornoknak, 100 000 aranymárkát (23 800 USD), hogy ossza szét az NSDAP, és a szabadcsapatok között, valamint Ernst von Borsig a Német Munkáltató Szövetség elnöke. Volt még egy támogató, de ő nem német, hanem amerikai volt. Henry Ford, az autógyár tulajdonos.

Az 1924–28 közötti időszakot tartják a történetesek a Weimari Köztársaság aranykorának. Hitler pártjába csak kevesen léptek be az adott időszakban, így a már fentebb említett belső anyagi forrásokból tengődtek. Végre ki kell mondanunk, mint megállapítást, hogy a párt egy Krisenpartei volt (olyan párt, amely az ország gazdasági válsága idején gyarapodik, mind a tagságot, mind a szavazókat tekintve). Ekkori támogatóik Wagner, Bruckmann és a Bechstein családok feleségei voltak. (1926. február 14., bambergi vezetői értekezlet, majd nem szakadás a párt baloldali szárnyával: Gregor és Otto Straßer, Joseph Göbbels). 1927-ben sikerül megszerezni Emil Kirdorf, a Gelsenkirchener Bergwerks A.b. és a Rajna-vesztfáliai Szindikátus igazgatója támogatását. Hitler és Kirdorf 1927. július 4-én

találkozott a Bruckmann házaspár müncheni otthonában, ahol Kirdorf megismerkedett Hitler nézeteivel, ezért is lépett be a pártba az adott év augusztusában. Innentől kampányolni kezdett nagyiparos társai körében, majd Gottfried Feder baloldali nézetei miatt 1928. augusztusában kilépett a pártból. 1928 őszén Thyssen segítette Hitleréknek a müncheni Barlow-palota megvásárlásában, ahol az új, nagyobb pártközpontot berendezték. A támogatás 150 ezer márka volt (36 ezer dollár). Ez lett a Barna Ház.

1929. október 24-én összeomlott a tőzsde az USA-ban. Egy nagy világgazdasági válság kezdődött, amelynek már 1929 elején jelei voltak Németországban. A mezőgazdaságban zuhantak az árak. Az amerikai tőke kivonta a korábban nyújtott rövidtávú hiteleket, amelyek a német gazdaságot stabilizálták valamennyire, ez volt az ún. 1924–28 közötti aranykor gazdasági oldala. A hitelek kivonásával a német gazdaság fokozatosan kezdett összeomlani, nőtt a munkanélküliség. A politikai „stabilitás” is megingott. Az 1930. március 30-án hivatalba lépett Brüning-kormány többnyire elnöki felhatalmazással (alkotmány 48.§) parlamenti többség nélkül kormányozta az országot. Ezzel elkezdődött az Präsidialkabinette / elnöki kormányok/ korszaka, a weimari demokrácia fokozatos lebontása. 1930. szeptember 14-én Reichstag-választások voltak, amelyen az NSDAP a parlament második (a szociáldemokraták után) legnagyobb pártja lett, 6,4 millió szavazattal (18,3%), 107 képviselővel. A nemzetiszocialista párt újra Krisenpartei lett. Csakhogy a kommunista pártra is többen szavaztak, mint 1928-ban: 3,3 millió helyett 4,6 millió szavazat, 54 mandátum helyett 77. A korábbi támogatók: Thyssen, Borsig, Kirdorf mellett most már a marxizmustól, a kommunizmustól féltő más nagyvállalkozások is a támogatók sorába léptek: Siemens, Carl Duisberg-I.G. Farben, Gustav Krupp, Paul Silverberg-Rheinisch A.b., Fritz Springorum-Hösch Vas- és Acélművek; Paul Reusch-Jó Reménység Acélművek; Albert Vögler-Egyesült Acélművek igazgatósági tanácsának elnöke. Ezen utóbbi személyek a nagyiparosok gyülekezetét alkották, amely egy titkos társaságba tömörült: Ruhrlade néven. 1928. január 9-én alakult meg a szervezet. Írásunk szempontjából érdekes, hogy ezek a nagyvállalkozók milyen pártkötődéssel rendelkeztek akkor. Krupp, Silverberg, Vögler-Deutsche Nationale Volkspartei (Német Néppárt),

Klöckner – Zentrumpartei (Centrumpárt). Tehát a Ruhrlade az 1928. május 20-i választást megelőzően elhatározta, hogy támogatását a fenti jelentősebb konzervatív, mérsékelt pártoknak adományozza. Említettünk néhány nagyvállalkozót, akik a korábbi adományozók mellett is támogatásban részesítették a nemzetiszocialistákat. De nem azonnal! Amíg viszonylag jelentéktelen volt a párt, tehát kicsi volt a tagsága, a választásokon kevés szavazatot kaptak, és főleg az 1920-as programjuk nagyvállalkozás-ellenes, szociális, antikapitalista pontokat tartalmazott – a Straßer fivérek baloldali irányzata erős volt –, addig nem adtak pénzt Hitleréknek. Nos, 1930. július 4-én Otto Straßer elhagyta a pártot, a bátyja Hitler mellett sorakozott fel. 1930. szeptember 14-én jelentősen előretörték a Reichstag-választásokon, a konzervatív és mérsékelt pártok 1928-hoz viszonyítva több, mint 1 millió szavazatot vesztek, és a Nemzeti Néppárt is 1,8 millió szavazatot veszített. Ezt követően a német kommunisták megállítására az egyre erősödő NSDAP volt a nagyvállalkozók számára a lehetséges alternatíva. Ennek első jele véleményünk szerint a Bad Harzburgban létrejött találkozó volt. Kik vettek részt ott? A Német Nemzetiek (vezetőjük Alfred Hugenberg), a Stahlhelm, a Junker Landbund (Junker Országos Szövetség), a Bismarck-iffak, és a Pángermán Liga (Alldeutscher Verband). Jelen voltak még: Thyssen, Hugenberg, Franz Seldte, Hjalmar Schacht és a volt császár, II. Vilmos két fia: Vilmos és Eitel Frigyes. A találkozó célja az egész jobboldal egyesítése volt, a Brüning-kormány megbuktatására és egy nemzeti kormány létrehozására. A kitűzött célt nem tudták elérni, a köztük meglévő nézeteltérések, bizalmatlanságok miatt. Hitler 1931. decemberében igyekezett elnyerni a nagyiparosok támogatását, ezért felkérte Wilhelm Keppler gyártulajdonost, hogy szervezze meg a Gazdasági Baráti Kört. A Kör feladata tanácsadás lenne két területen: 1., a munkanélküliség megszüntetése, 2. a német ipar megújítása.

Ki kell térnünk Hitler külföldi kapcsolataira is, bár már a korai időszakban is akadt néhány. Nézzük tehát, hogy kik szimpatizáltak a nemzetiszocialistákkal, és kik adtak pénzt nekik: Mussolini Olaszországból, illetve olasz nagyvállalkozók. Az angol Schroder Bank, a német Kurt von Schröder báró unokafivére. Lord Lothmer, Sir Henri Deterding, az olajipari nagyvállalkozó. Magyaror-

szágon Gömbös Gyula, a MOVE és ÉME, velük Kurt Lüdecke tartotta a kapcsolatot.

Térjünk vissza Németországba! 1932. január 26-án Hitler Düsseldorfban előadást tartott az Iparos Klubban, hatszázötven nagyvállalkozó előtt. Az előadás két és fél óras volt, de nem igazán győzte meg a résztvevőket, mivel semmi konkrétumot nem mondott a gazdaság helyreállítása kapcsán. A nagyvállalkozók pedig ismerték Hitler 1920-as programját, és tudtak a párton belüli baloldali elképzelésekről, amelyekkel nem szimpatizáltak, és tudtak az SA-n belüli elégedetlenségről (Walter Stennes Berlin-brandenburgi Gauleiter két lázadása Berlinben), mivel az egyszerű párttagok tovább akarták vinni, fejleszteni szociális irányban a nemzeti forradalmat. A düsseldorfi találkozó vendégei mindenél jobban félték (!) a kommunizmustól, néhányuknak volt komoly tapasztalata, élménye az 1918–19-es kommunista felkelésről, amikor az életük egy hajszálon múlt. A nagytőkések is sokat vesztek 1932 telén a gazdasági válság miatt: leépítések, elbocsátások, a termelés csökkentése, eladási, értékesítési gondok. És persze a politikai válság, amely egyfelől szinte lehetetlenné tette Németország kormányozhatóságát, másfelől a baloldal fokozatos előretörése. Ezért a nehézipar képviselői fenntartásaik ellenére mégis Papent támogatták. Újabb választást írtak ki 1932. november 6-ra, amelyen az NSDAP kétmillió szavazatot veszített. A párt nehéz helyzetbe került, mert az 1932-es évben Németországban öt választás volt, és a párt, és a mozgalom aktivistái elfáradtak. És ami súlyosabb, kiürült a párt kasszája. A politikai intrikák és vetélkedések a hatalmi pozíciókért, megbuktatta Papen kormányát, a bárók kormányát 1932. szeptember 12-én, a szélsőséges politikai elemek közreműködésével a parlamentben. Ez is visszataszítólag hatott a nagyvállalkozók számára. A korábban már említett bevételek (párttagsági díjak, a gyűlések belépti díja, az adományok, a lapok és magazinok által hozott bevételek) az intenzív kampányra mentek el. A korábban említett külső támogatások sporadikusak voltak, és az előzőleg említett belső okok miatt szinte elapadtak. A párt kénytelen volt kölcsönöket felvenni. A politikai háttéralkuk következtében, 1932. december 3-án Kurt von Schleicher tábornok lett az új kancellár. Előlépett a háttérből a nagy intrikus, a szürke eminenciás. Németország előtt politikailag az alábbi lehetőségek maradtak:

1. Schleicher kormánya, amely részben a szociáldemokratákra; a szakszervezetekre; azon kisbirtokosokra, akiknek Schleicher a tönkrement keletporoszországi mezőgazdasági nagybirtokok felszámolásával telepítést, földhöz jutást tervezett; a hadsereg; és az NSDAP baloldali Straßer-szárnyára kívánt támaszkodni. Gregor Straßer alkancellársága révén felrémlett az NSDAP széthullásának veszélye. Mivel a kommunisták november 6-án tovább erősödtek (100 mandátum) felrémlett a kommunista hatalomátvétel veszélye. Mivel az NSDAP válságba, leszálló ágba került, vagyis túljutott a zenitjén, a nagyvállalkozók és politikai közélet konzervatív vezetői számára így egyértelművé vált, hogy vagy katonai diktatúrának kell jönnie, vagy Hitler kancellári kinevezésével, új választások kiírásával egy konzervatív kormánynak kell jönnie, ahol Hitler pártja kisebbségbe kerül a konzervatívokkal szemben. Az elnök körüli csoport: fia Oskar von Hindenburg, Otto v Meißner az elnöki kabinetiroda titkára, és a volt kancellár Franz von Papen. Intrikái miatt 1933. január 28-án Schleicher úgy érezte, hogy elfogyott körülötte a politikai levegő, és amikor programjához az elnöki engedélyt kért, amit nem kapott meg, lemondott. Az őt megbuktatók úgy számoltak, hogy az NSDAP a Német Nemzeti Néppárt (Alfred Hugenberg vezette), a Stahlhelm (Theodor Duesterberg, Franz Seldte), és esetleg a Centrum párt támogatásával visszatérnek a Weimari Köztársaság kezdeti koalíciós, alkotmányos szakaszához, amikor egy koalíció alkot kormányt, amely a Reichstagban többséget alkot. Úgy vélték a konzervatívok, hogy majd „betörik” Hitlert, a kezükben lesz, alkalmazkodnia kell a konzervatív többséghez. És jött 1933. január 30-a, a Hitler-kormány megalakulása.

Az új választásokat 1933. március 5-re tűzték ki. Ekkortól a nagyvállalkozók, az 1933. január 4-e óta (megegyezés Kölnben Hitler és a Kurt von Schröder képviselte nagyvállalkozók között) már jelentős eszközökkel támogatták a nemzetiszocialistákat, mivel a baloldallal szemben más alternatíva, úgy gondolták, hinni vélték, nem volt. A polgári középpártok elolvadtak, a konzervatív pártok támogatottsága is visszaesett.

Az intrikusok, összeesküvők elszámolták magukat Hitlerrel szemben. Teljesen más következett, mint amit ők terveztek. Hogy lehetett volna-e másképp? Mindenképpen.

1932. január 28. - Hitler Düsseldorfban, tőle jobbra Vögler, mögötte Thyssen

